

The Project Gutenberg eBook of Outo intohimo: Kertomus Ludvig XIV:n ajalta, by E. T. A. Hoffmann

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Outo intohimo: Kertomus Ludvig XIV:n ajalta

Author: E. T. A. Hoffmann

Translator: J. E. Eteläpää

Release date: August 2, 2016 [EBook #52705]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK OUTO INTOHIMO: KERTOMUS LUDVIG XIV:N
AJALTA ***

Produced by Tapio Riikonen

OUTO INTOHIMO

Kertomus Ludvig XIV:n ajalta

Kirj.

E. T. A. HOFFMANN

Suom. J. E. Eteläpää

Helsingissä, Kustannusosakeyhtiö Kirja, 1914.

Oy Weilin & Göös Ab.

E. T. A. HOFFMANN

Ernst Theodor Amadeus Hoffmann, esillä olevan teoksen kirjoittaja, on syntynyt tammikuun 24 päivänä

1776 ja kuollut heinäkuun 24 päivänä 1822. Kotoisin oli hän Königsbergistä, mutta kuoli berliniläisenä. Hän on omituisimpia kirjailijapersoonallisuuksia mitä koskaan on elänyt.

Hänen "virallinen" elämäntarinansa on lakimiehen. Tutkittuaan lakitiedettä kotikaupungissaan, palveli hän vuodesta 1796 Grossglogaun yliamtivirastossa, vuodesta 1798 Berlinin kamarioikeudessa, ja vuodesta 1800 asessorina Posenin maakuntahallituksessa. Eräitten hänen esimiestensä mielestä liian pisteliäitten pilapiirustusten vuoksi siirrettiin hänet täältä v. 1802 Plozk'iin ja v. 1803 Warsovaan. Ranskalaisten tulon jälkeen jäi hän sitten v. 1806 paikattomaksi, kunnes pelastui v. 1808 Bambergin uuden teatterin kapellimestariksi. Tätä tointa ei kuitenkaan kestänyt kauan, vaan sai hän viettää vuosia suuressa kurjuudessa, m.m. kuljeksivan teatteriseurueen, tosin vähän paremman, soitonjohtajana. Vuonna 1816 sai hän vihdoin neuvoksen paikan Berlinin kamarioikeudessa, mutta tuskallinen selkäydintauti himmensi näidenkin hänen jälellä olevien päiviensä onnen. Lakimiehenä on hän osoittanut voivansa pelottomasti puolustaa sitä, minkä oli huomannut oikeaksi.

Mutta kuka muistaa enää, että Hoffmann oli lakimies? Hyvin harvat, mutta yhä useammat sen, että Hoffmann oli taiteilija, jolle olivat yhtä tuttuja nuotit kuin kynä ja siveltimet, harvinaisen monipuolinen taiteilijapersoonallisuus, johon nykyinen kirjallishistoriallinen tutkimus on ruvennut sangen suurella kunnioituksella huomiota kääntämään.

Musiikkimiehenä Hoffmann tunnetaan kapellimestarina ja säveltäjänä sekä — jos se alaan kuuluu — etevänä musiikkiarvostelijana. Paitsi sävellyksiään eräisiin pieniin näytelmiin, on hän vielä säveltänyt m.m. oopperat "Der Kanonikus von Mailand", "Liebe und Eifersucht" ja "Undine". Musiikkimiehenäkin hän on se, mikä on hänen pääleimansa kirjailijana, — romantikko, ja vielä lisäksi romantisen oopperan perustaja. Hänen teoksissaan esiintyy itsenäinen ja aivan erikoinen makusuunta, jopa siten, että häntä mainitaan tavallaan Richard Wagnerin edelläkävijäksi. Hän oli myös ensimmäisiä, joka täysin ymmärsi Beethovenin suuruuden.

Kirjailijanakin hän käsittelee mielellään musiikkiaiheita. Mutta hänen erikoinen kirjailija-ominaisuutensa on ymmärrettävissä ainoastaan ajan omaa kirjallista taustaa ja suuntaa vastaan kuvastuvana.

Kun romantiikka 1700-luvun jälkipuoliskolla vihdoin pääsi Englannissa ja sitten Saksassa, vuosikymmeniä kestäneen "romantisen levottomuuden" jälkeen, täydellä todella puhkeamaan, saattoi siinä jo alusta saakka huomata kaksi eri pääsuuntaa, mitä aiheitten valintaan ja käsittelytapaan tulee: n.s. kauhuromantiikan, jonka tehtäväksi tuli tärisyttävien kauhunkuvien järkyttää lukijan mielikuvitusta ja saada "kirjallinen" voitto äärimmilleen kehitetyllä jännittävällä juonella; ja n.s. "luonnon ja sydämen romantiikan", jos sitä vapaasti uskaltaisi siksi sanoa, joka luonnon ja rakkauden milloin ihannoivalla, milloin voimakkaan todelliselta tuntuvalla, milloin liikuttavan tunteellisella käsittelyllä koetti herättää niitä tunteita ja mielialoja, jotka jokainen tietää "romantisiksi". Nämä kaksi eri pääsuuntaa eivät tietenkään ole mitenkään jyrkästi erillään, vaan horjahtavat ne sekaisinkin. Kauhuromantiikan piiriin tuli siten ensiksikin kuulumaan koko se suunnaton kirjallisuuden määrä, joka Englannin kirjallisuuden historiassa tunnetaan "saksalaisten kauhujen" nimellä ja johon kuuluvat kaikki tämän ajan ritari-, aave- ja rosvoromaanit; mutta sen lisäksi siihen kuuluvat sellaiset kauhukertomukset kuin — ottaaksemme helppotajuisuuden vuoksi esimerkin oman maan kirjallisuudesta — Topeliuksen "Linnaisten kartanon vihreä kamari" tai — mennäksemme jälleen ulkomaille — Edgar Allan Poen, kuulun amerikalaisen kirjailijan useimmat kertomukset. Päämääränä on kauhun, jännityksen ja yleensä salaperäisen tunnelman ja tunteen herättäminen, ja keinoina — niin, ne ovat liian moninaiset tässä lueteltaviksi. Mainitsemme vain, että voidaan kuvata jotakin kauheaa ulkopuolella henkilön, mutta myös jotakin kauheaa hänen sielunelämässään.

Kirjailija, joka paljastaa jonkun oudon ja kaamean miellesarjan kehittymisen kuvattavansa sielunelämässä, on juuri E.T.A. Hoffmann. Hän yhdistää kauhuromantiikan tehtävän hienoon kirjalliseen aistiin ja kuvauskykyyn, lisää siihen vielä viehättäviä puolia tuosta "luonnon ja sydämen" romantiikasta, kuulee outoja näkyjä näkevässä sielussaan ylmaailmallisen musiikin sointuja ja herättää vihdoin lukijassa hänen tietämättään salaperäisen, kauhun ja kaihon sekaisen tunnelman, epävarmuuden aistimusten todellisuudesta. Tämän kaiken tekee hän ilman mitään liikaa tunteellisuutta, tarvitsematta liioin ylenmäärin vanhoja linnoja tai muita sellaisia aaveitten asuinsijoja. Päinvastoin, hän mieluummin sijoittaa toiminnan rehelliseen saksalaiseen tai sitten joka tapauksessa todellisuuden valaistuksessa olevaan seutuun, jossa ainoastaan hänen mahtava mielikuvituksensa voi vähitellen saattaa lukijan ja kertomuksen henkilöt epätodellisen hurman valtaan, ja tekee tämän kaiken keveällä, leikittelevällä, useinpa ikäänkuin ivaan vivahtavalla tyylitaidolla. Toisin sanoen: hän on kirjailija, joka mestarillisella tavalla yhdistää mielikuvitelmat todellisuuteen.

Hänen teoksensa ovat liian monilukuiset tässä lueteltavaksi. Mainittakoon niistä kuitenkin hänen "mielikuvittelunsa", joita on nelisen nidettä, hänen kamala romaaninsa "Saatanan eliksiiri", ja hänen merkillinen oma elämäkertansa, jonka hän on kutonut yhdeksi romaaniksi Murr-nimisen kissan

vaiheitten kanssa. Kirjan nimi on "Murr-kissan maailmankatsomus ynnä kapellimestari Johannes Kreislerin elämäkerta, kerrottu hajanaisissa makulatuuripapereissa". Nimet "Kaksoisolio", "Yötutkielmia", "Erään teatterinjohtajan harvinaiset kärsimykset" y.m. osoittavat tämän kirjailijan erikoista makua. Ja esillä olevassa romaanissaan hän osoittaa voimaansa aivan suorastaan mielipuolen intohimojen kuvaajana.

Vielä oli Hoffmann, kuten on mainittu, kuvaavakin taiteilija. Mutta siinäkin osoitti hän erikoisuuttansa harrastamalla pilakuvaa, karrikatyyriä. Maalaukseen ja piirustukseen oli hän jo nuorena innostunut, mutta ei hän tällä alalla ole kuitenkaan mainetta saavuttanut.

Kotimaassaan ei Hoffmann saanut kirjailijana tunnustusta, ja silloin julkisuudessa esiintyneet ymmärtämättömät arvostelut ovat vielä vuosikymmeniä jälkeensä olleet tämän kieltämättä harvinaisen lahjakkaan kirjailijan mainetta himmentämässä. Vasta myöhemmin aikoina on tutkimus ja ajan hengen puolueeton arviointi myöntänyt hänelle sen sijan, minkä ranskalaiset jo kauan sitten ovat hänelle ilman ehtoja määritelleet, sijan Saksan kirjallisuuden klassikkojen vierellä.

OUTO INTOHIMO

Pienessä talossa St. Honoré-kadun varrella asui neiti Magdalena Scuderi, joka oli tunnettu sievistä runoistaan ja nautti kuningas Ludvig XIV:n ja markiisitar Maintenonin suurta suosiota.

Myöhään keskiyön aikaan — tämä tapahtui syksyllä 1680 — kolkutettiin hänen talonsa ovelle niin kovasti ja kiivaasti, että koko eteinen kaikui. Baptiste, joka neidin pienessä taloudessa edusti sekä keittäjää, palvelijaa että ovenvartijaa, oli herrasväkensä luvalla matkustanut maalle sisarensa häihin. Talon vartiaksi oli jäänyt ainoastaan kamarineiti Martinière. Kun tämä nyt vielä valveilla ollen kuuli yhä uudistuvia iskuja, johtui hänen mieleensä kohta, että Baptiste oli matkustanut pois ja että hän oli jäänyt neidin kanssa kahden kesken ilman muuta turvaa. Kaikki murtovarkaudet, ryöväykset ja murhat, mitä Parisissa koskaan oli tapahtunut, muistuvat nyt hänen mieleensä ja hän oli pian aivan vakuutettu siitä, että ulkona oven edessä mellasti joukko roskaväkeä, joka tiesi talon yksinäisyyden ja aikoi sisään päästyään panna toimeen jonkun konnan työn herrasväkeä vastaan. Pelosta vavisten jäi hän sen vuoksi huoneeseensa sadatellen Baptistea ja erittäinkin hänen sisarensa häitä.

Sillä välin jyrisivät iskut yhä kiivaammin ovelle ja Martinière oli kuulevinaan huutoja: Avatkaa, Kristuksen tähden, avatkaa toki!

Yhä lisääntyvän kauhun valtaamana otti Martinière vihdoin palavan kynttilän ja riensi eteiseen. Täällä kuuli hän aivan selvästi kolkuttajan äänen: "Kristuksen tähden, avatkaa!"

"Totta tosiaan", ajatteli Martinière, "noin ei ainakaan puhu mikään ryöväri ja kukapa tietää, ehkä joku vainottu etsii suojaa emäntäni luota, joka aina on valmis tekemään hyvää. Mutta olkaamme varovaisia!"

Hän avasi ikkunan ja koettaen muuttaa luonnostaankin matalan äänensä mahdollisimman miesmäiseksi kysyi hän kovalla äänellä, kuka näin myöhään yöllä sillä tavoin mellasti ihmisten ovella ja herätti kaikki unestaan.

Synkkien pilvien lomasta pilkistävän kuun valossa näki hän samassa pitkän, heleänsiniseen vaippaan kääriytyneen olennon, joka oli painanut leveän hatun syvään silmilleen. Martinière huusi nyt niin kovalla äänellä, että alhaalla olevan henkilön täytyi se kuulla:

— Baptiste, Claude, Pierre nouskaa ja tulkaa katsomaan, minkälainen heittiö tahtoo murtaa ovemente!

Mutta silloin kuului ulkoa hiljainen, melkein vaikeroinen ääni: — Oi, Martinière, tunnen teidät kyllä, hyvä rouva, vaikka koetattekin muuttaa ääntänne, minä tiedän kyllä, että Baptiste on mennyt maalle ja että te olette emäntänne kanssa yksin kotona. Avatkaa minulle huoletta, älkää pelätkö mitään. Minun täytyy ehdottomasti saada puhua neitinne kanssa vielä tällä hetkellä.

— Mitä ajattelette, vastasi Martinière, tahdotteko puhua emäntäni kanssa keskellä yötä? Ettekö tiedä, että hän nukkuu jo aikoja sitten, enkä minä mistään hinnasta herätä häntä ensimmäisestä suloisesta unesta, jota hänen ikäisensä hyvin tarvitsee!

— Minä tiedän, vastasi mies ulkona, tiedän, että neiti on juuri pannut Klelia-nimisen romaninsa käsikirjoituksen syrjään ja kirjoittaa nyt vielä muutamia runoja, jotka hän aikoo huomenna lukea

markiisitar de Maintenonin luona. Rukoilen teitä, rouva Martinière, olkaa armollinen, avatkaa ovi! Siten te pelastatte erään onnettoman turmiosta, tästä hetkestä, jolloin pyydän puhutella emäntäänne, riippuu erään ihmisen kunnia, vapaus, vieläpä henkikin. Ajatelkaa, että armollisen valtiattarenne viha tulisi leppymättömänä kohtaamaan teitä, jos hän saisi tietää, että juuri te julmasti karkoitatte hänen oveltaan onnettoman, joka on tullut rukoilemaan häneltä apua.

— Mutta minkä tähden sitten anotte emäntäni apua näin tavattomaan aikaan vuorokaudesta, tulkaa huomenna hyvissä ajoin uudestaan, — lausui Martinière. Mutta ulkoa vastattiin:

— Katsooko kohtalo, kun se tuhoa tuottavana kuin kuolettava salama iskee uhriinsa, katsooko se aikaa ja hetkeä? Kun pelastus on enää vain silmänräpäyksen mahdollinen, voidaanko silloin apu lykätä tuonnemmaksi? Avatkaa minulle ovi, älkää pelätkö onnetonta, joka turvatonna, koko maailman hylkäämänä, kauhean kohtalon vainoamana ja ahdistamana tahtoo rukoilla emännältänne pelastusta uhkaavasta vaarasta!

Martinière kuuli, kuinka mies nämä sanat lausuessaan voihki ja vaikeroi tuskasta, ja hänen äänensä, joka oli nuorukaisen ääni, sai samalla pehmeän sävyn ja tuntui ikäänkuin tulevan rinnan pohjasta. Martinière joutui kokonaan liikituksen valtaan ja enempää miettimättä otti hän avaimen esiin.

Mutta tuskin oli hän avannut oven, kun vaippaan kääriytynyt olento tunkeutui melkein väkivallalla sisään ja rientäen Martinièren ohitse eteiseen huusi raivoisalla äänellä:

— Viekää minut neitinne luokse!

Pelästyneenä kohotti Martinière kynttilän ja sen valossa näki hän kuolonkalpeat, kamalasti vääristyneet nuorukaisenkasvot. Martinière oli säikähdyksestä lyyhistryä lattialle, kun mies nyt avasi vaippansa ja hänen rintamuksestaan pisti esiin välkkyvä tikarinkahva. Mies tuijotti häneen säkenöivin silmin ja huusi vieläkin rajummalla äänellä kuin ennen: — Viekää minut neitinne luokse, kuuletteko!

Nyt luuli Martinière mitä suurimman vaaran uhkaavan neitiä ja rakkaus kallista emäntää kohtaan, jota hän samalla kunnioitti hurskaana, uskollisena äitinä, leimahti nyt voimakkaampana hänen sydämessään ja hän osoitti aivan uskomatonta rohkeutta. Hän sulki nopeasti auki jääneen huoneensa oven, astui sen eteen ja lausui lujalla, päättävällä äänellä:

— Teidän mieleton esiintymisenne tässä talossa sopii tosiaankin huonosti yhteen ulkona lausumainne ruikuttavien sanojen kanssa, jotka, kuten nyt huomaan, herättivät myötätuntoni aivan sopimattomaan aikaan. Neitiäni ette nyt saa ettekä voi puhutella. Jollei teillä ole mitään pahaa mielessä, niin miksikä kammoksutte päivänvaloa, tulkaa huomenna toimittamaan asianne! Mutta nyt suoriutukaa ulos!

Mies huokasi raskaasti, tuijotti Martinièreen kauhistunein katsein ja tarttui tikariinsa. Martinière jätti hiljaisuudessa sielunsa Herran huomaan, mutta pysyi kuitenkin lujana, katsoi miestä rohkeasti silmiin painautuen yhä lujemmin sitä ovea vastaan, josta tuon kauhean miehen piti mennä päästäkseen hänen neitinsä luokse.

— Päästäkää minut neitinne luokse! Kuuletteko! — huusi mies vielä kerran.

— Tehkää mitä tahdotte, — vastasi Martinière, — minä en väisty paikaltani, suorittakaa vain alkamanne ilkityö, mutta tekін saatte kärsiä tuskallisen kuoleman Grève-torilla [Parisin vanha raatihuoneentori, jossa ennen mestaukset toimitettiin], kuten teidän kirotut toverinnekin.

— Ahaa, huudahti mies, te olette oikeassa, Martinière! Olen asestettu, olen todellakin kunniattoman ryövärin ja murhaajan näköinen, mutta minun toverini eivät ole mestatut, he eivät ole mestatut! — Ja heittäen myrkyllisiä silmäyksiä puolikuolleeksi säikähtäneeseen naiseen tempasi hän tikarin huotrastaan.

— Jeesus! — parkasi Martinière odottaen kuolettavaa iskua, mutta samalla hetkellä kuului kadulta aseiden helinää ja hevosenkavioiden kapsetta.

— Santarmit — santarmit! Auttakaa, auttakaa! — huusi Martinière.

— Kirottu nainen, tahdot syöstä minut turmioon — kaikki on lopussa, kaikki on lopussa! Ota, ota, anna tämä neidille vielä tänään — huomenna, jos tahdot!

Lausuessaan nämä sanat hiljaa muristen oli mies siepannut kynttilän Martinièren kädestä ja sammuttanut sen pistäen samalla hänen käteensä pienen rasia.

— Sielusi autuuden tähden, anna tämä rasia neidille! — huusi mies vielä kerran ja syöksyi sitten ulos talosta.

Martinière oli lyyhistynyt lattialle, vaivoin nousi hän ylös ja hapuroi pimeässä huoneeseensa, jossa hän aivan voimatonna vaipui nojatuolille. Nyt kuuli hän jonkun kiertävän avainta, jonka hän oli unhottanut ulko-ovelle. Ovi sulkeutui ja hiljaisin, epävarmoin askelin lähestyi joku huonetta, jossa Martinière istui. Hän oli kuin kiinni naulattu ja kykenemättä liukahuttamaan jäsentäkään odotti hän mitä kauheinta. Mutta miten olikaan, kun ovi avautui, tunsu hän kohta ensi silmäyksellä yölampun himmeässä valossa Baptisten rehelliset kasvat. Viimemainittu oli kalpea kuin ruumis ja näytti aivan murtuneelta mieheltä.

— Kaikkien pyhimysten nimessä, puhkesi hän puhumaan, — kaikkien pyhimysten nimessä, mitä on tapahtunut, kertokaa rouva Martinière. Tuo painajainen, painajainen! En tiedä, mikä minulle tuli, mutta minun täytyi ikäänkuin pakosta lähteä pois häistä eilen illalla! Saavun kaupunkiin. Rouva Martinière, ajattelin, nukkuu keveästi, hän kuulee kyllä, jos hiljaa ja varovasti koputan ulko-ovelle, ja päästää minut sisälle. Silloin kohtaan vahvan osaston ratsu- ja jalkamiehiä, hampaisiin saakka asestettuina. He pidättävät minut eivätkä tahdo päästää minua menemään. Mutta onneksi on santarmiluutnantti Desgrais mukana, hän tuntee minut hyvin ja pitäen lyhtyä nenäni edessä sanoo: Aha, Baptiste, mistä sinä tulet tähän aikaan yöstä? Sinun täytyy pysyä kiltisti kotona ja vartioida taloa. Täällä ei ole kaikki hyvin, me aiomme vielä tänä yönä pyydystää hyvän saaliin. — Ette voi uskoa, rouva Martinière, kuinka nämä sanat koskivat sydämeeni. Kun sitten astun portaille, syöksyy talosta vastaan vaippaan kääriytynyt mies, välkkyvä tikari kädessä ja sysää minut kumoon — ovi on auki, avain pistettynä lukkoon — sanokaa, mitä tämä kaikki merkitsee?

Toinnuttuaan kauhustaan kertoi Martinière, mitä oli tapahtunut. Molemmat menivät sitten eteiseen ja löysivät sammutetun kynttilän lattialta, jonne tuo outo mies oli sen paetessaan heittänyt.

— On aivan varmaa, lausui Baptiste, että hän aikoi ryövätä ehkäpä murhatakin neitimme. Mies tiesi, kuten olette kertoneet, että te olitte kahden kesken neidin kanssa, jopa senkin, että neiti vielä valvoi kirjoituspöytänsä ääressä. Hän oli varmaankin yksi noista lurjuksista ja heittiöistä, jotka tunkeutuvat ihmisten asuntoihin urkkien tietoonsa kaikki, mitä tarvitsevat pirullisia juoniaan toteuttaakseen. Ja tuon pienen rasian, rouva Martinière, sen heitämme luullakseni Seine-virran syvimpään poukamaan. Kukapa takaa, ettei joku kirottu paholainen väijy hyvän neitimme henkeä ja ettei hän avatessaan laatikon kaadu kuolleena maahan, kuten vanha markiisi de Tournay avatessaan tuntemattoman kädestä saamansa kirjeen! —

Kauan neuvoteltuaan päättivät uskolliset palvelijat lopulta kertoa seuraavana aamuna neidille juurtajaksain koko tapahtuman ja antaa hänelle tuon salaperäisen rasian, joka voitiin ehkä avata suurella varovaisuudella. Molemmat harkitsivat tarkoin jokaista seikkaa tuon epäilyttävän muukalaisen esiintymisessä ja arvelivat, että kysymyksessä oli varmaankin joku salaisuus, jota he eivät voineet ominpäin ratkaista, vaan joka oli jätettävä neidin paljastettavaksi.

* * * * *

Baptisten pelko oli täysin oikeutettu. Juuri siihen aikaan oli Pariisi mitä julmimpien hirmutöiden näyttämönä, juuri siihen aikaan oli eräs pirullinen keksintö antanut helvetin voimille mitä helpoimmat keinot niiden suorittamiseen.

Eräs saksalainen apteekkari Glaser, aikansa paras kemisti, harrasti, kuten hänen tieteesä edustajat tavallisesti, alkemistisiä kokeita. Hän oli päättänyt keksiä viisaidenkiven. Häneen liittyi eräs italialainen nimeltä Exili. Mutta viimemainitulle oli kullantekotaito ainoastaan tekosynnä. Hän tahtoi vain oppia sekoittamaan, keittämään ja sublimoimaan niitä myrkkyaaineita, joista Glaser toivoi löytävänsä onnensa, ja hän onnistuikin vihdoon valmistamaan hienon myrkyn, joka ollen hajuton ja mauton tappoi joko heti paikalla tai kuoletti hitaasti jättämättä ihmisruumiiseen minkäänlaisia merkkejä. Lääkärien tieto ja taito oli näin ollen avuton tätä myrkyä vastaan ja he pitivätkin sen aiheuttamia kuolemantapauksia luonnollisten syiden seurauksena.

Mutta vaikka Exili toimi mitä suurimmalla varovaisuudella, alettiin häntä kuitenkin epäillä myrkynmyynnistä ja hänet suljettiin Bastilleen [Parisin tunnettu vankila]. Samaan koppiin suljettiin pian sen jälkeen kapteeni Godin de Sainte Croix. Viimemainitulla oli kauan ollut markiisitar de Brinvillierin kanssa rakkaussuhde, joka oli häpeäksi koko Brinvillierin perheelle, mutta kun markiisi pysyi välinpitämättömänä puolisonsa rikollisuuteen nähden, katsoi markiisittaren isä, Parisin sivililuutnantti Dreux d'Aubray, olevansa pakotettu erottamaan tämän rikollisen parin vangituttamalla kapteeni Sainte Croixin. Tämä oli intohimoinen, turmeltunut, tekopyhä ja jo nuoruudestaan saakka taipuvainen kaikellaisiin paheisiin, mustasukkainen ja raivoon saakka kostonhimoinen. Exilin pirullinen salaisuus oli hänelle hyvin tervetullut, sillä se antoi hänelle keinon tuhota kaikki vihamiehensä. Hänestä tuli Exilin innokas oppilas ja pian hän oli opettajansa veroinen myrkynvalmistustaidossa, niin että hän Bastillesta päästyään voi toimia täysin itsenäisesti.

Markiisitar Brinvillier oli turmeltunut nainen, mutta Sainte Croixin vaikutuksen alaisena hänestä tuli

kerrassaan hirviö. Rakastajansa yllytyksestä hän myrkytti ensin isänsä, jonka luona hän asui teeskennellen häntä kohtaan tyttären hellyyttä, sitten molemmat veljensä sekä lopuksi sisarensa. Isänsä hän murhasi kostosta, veljensä ja sisarensa saadakseen heidän suuren perintönsä.

On olemassa useita esimerkkejä siitä, kuinka tällainen rikollisuus voi muuttua vastustamattomaksi intohimoksi. Ilman mitään tarkoitusta, pelkästä murhanhalusta, kuten kemisti tekee kokeita huvikseen, ovat myrkkymurhaajat usein surmanneet ihmisiä, joiden elämästä tai kuolemasta heille ei voinut olla vähintäkään hyötyä tahi vahinkoa.

Kun hotelli Dieu'ssa kerran kuoli äkkiä useita köyhiä, alettiin myöhemmin epäillä, että ne leivät, joita markiisitar Brinvillier tavallisesti joka viikko jakoi siellä köyhille, jotta ihmiset olisivat pitäneet häntä hurskauden ja hyväntekeväisyyden perikuvana, olivat myrkytettyjä. Varmaa on ainakin, että hän tarjosi kerran vierailleen myrkytettyjä leivoksia. Ritari du Guet ja useat muut henkilöt joutuivat tämän helvetillisen aterian uhreiksi.

Sainte Croix ja hänen apurinsa Chaussée ja Brinvillier osasivat kauan aikaa verhota kamalat tekonsa läpinäkymättömään salaperäisyyden vaippaan. Mutta suurinkaan viekkaus ei voi pelastaa rikollisia ihmisiä taivaan ikuisten valtain tuomiosta, joka kohtaa heitä useimmiten jo täällä maan päällä.

Sainte Croix'in valmistamat myrkyt olivat niin hienoja, että jos myrkkylauhu (poudre de succession, kuten parisilaiset sitä nimittivät) oli valmistettaessa avonaisessa astiassa, voi yksi ainoa hengähdys tuottaa silmänräpäyksessä kuoleman. Työskennellessään piti Sainte Croix sen tähden hienosta lasista valmistettua naamiota kasvoillaan. Kun hän eräänä päivänä sekoitti juuri valmistamaansa myrkkypulveria pitkäkaulaudessa laboratorionpöydällä, putosi naamio vahingossa hänen kasvoiltaan ja hän kaatui heti kuolleena maahan temmattuun siemauksen myrkkytomaan keuhkoihinsa. Kun hän kuoli perillisettömänä, riensivät oikeusviranomaiset ottamaan hänen omaisuuttaan takavarikkoon. Eräästä laatikosta löydettiin tällöin täydellinen myrkkylauhu, jota Sainte Croix oli käyttänyt pirullisiin tarkoituksiinsa, mutta samalla löydettiin myöskin markiisitar Brinvillierin kirjeet, joista hänen rikollisuutensa kävi selvästi ilmi. Markiisitar onnistui kuitenkin pakenemaan belgialaiseen kaupunkiin Liègeen, jossa hän sulkeutui erääseen luostariin. Parisin poliisilaitoksen virkamies Desgrais lähetettiin ajamaan häntä takaa. Munkin valepuvussa saapui hän luostariin, onnistui solmimaan salaisen rakkaussuhteen tämän kamalan naisen kanssa ja houkutteli hänet erääseen kaupungin yksinäiseen puistoon. Mutta tuskin oli markiisitar saapunut kohtauspaikalle, kun Desgrais'in apulaiset ympäröivät hänet, tuo hengellinen rakastaja muuttui äkkiä poliisivirkamieheksi ja pakotti hänet nousemaan puiston reunassa odottaviin vaunuihin, jotka poliisimiesten vartioimina lähtivät nyt kiitämään suoraa päätä Parisia kohti. Chaussée oli jo aikaisemmin mestattu, markiisitar Brinvillier sai nyt kärsiä saman kuoleman, jonka jälkeen hänen ruumiinsa poltettiin ja tuhka sirotettiin tuuleen.

Koko Parisi huokasi nyt helpotuksesta, kun nuo ihmishirviöt, jotka voivat rankaisematta tähdätä salaisen murha-aseen niin vihamiestä kuin ystävääkin kohti, oli saatettu pois maailmasta. Pian saatiin kuitenkin kokea, että kirokun Sainte Croixin kamala taito oli siirtynyt perintönä jollekin tuntemattomalle. Kuin näkymätön haamu hiipi murhanenkeli suljetumpiinkin seurapiireihin, joita ainoastaan sukulaisuus, rakkaus ja ystävyys voivat muodostaa, ja iski varmasti ja nopeasti onnettomiin uhreihinsa. Henkilö, joka tänään oli kukoistava kuin itse terveys, horjui jo huomenna sairaana ja kuihtuvana eikä mikään lääkärintaito voinut pelastaa häntä varmasta kuolemasta. Rikkaus, hyväpalkkainen virka, kaunis, nuori vaimo — kaikki nämä olivat riittäviä syytä murhaajan vainohimolle. Mitä tuskallisina epäluulo ratkoi pyhimmätkin siteet. Aviomies pelkäsi vaimoansa, isä poikaansa, sisar veljeänsä. Koskemattomiksi jäivät ruuat ja viinit aterioilla, joita ystävät toisilleen tarjosivat, ja missä ennen ilo ja leikki vallitsivat, vainusivat nyt kauhuiset katseet valepukuista murhaajaa. Perheensien nähtiin ostavan elintarpeita kaupungin syrjäisimmistä seuduista ja valmistavan niitä omin neuvoin jossakin likaisessa ravintolakeittiössä, peläten kotonansa väijyvää vaaraa. Ja kumminkin oli usein suurinkin varovaisuus turhaa.

Hillitäkseen tätä yhä vain lisääntyvää kurittomuutta asetti kuningas erityisen tuomioistuimen, joka sai tehtäväkseen yksinomaan näiden salaperäisten rikosten tutkimisen ja tuomitsemisen. Tämä tuomioistuin — n.s. Chambre ardente — piti istuntojaan Bastillen läheisyydessä ja sen puheenjohtajana toimi ankaruudestaan tunnettu Regnie. Kauan aikaa olivat Regnien innokkaat ponnistukset turhia, vaikka viekas Desgrais sai tehtäväkseen tutkia Parisin salaisimmatkin rikoksenpesäpaikat.

Saint Germainin esikaupungissa asui eräs vanha nainen, Voisin nimeltään, joka harjoitti ennustamista ja henkien manausta. Apulaistensa Sagen ja Vigoureuxin avulla hän osasi herättää pelkoa ja hämmästyttä sellaisissakin henkilöissä, joita muuten ei juuri voitu sanoa heikoiksi tai herkkäuskoisiksi. Mutta eipä siinä kyllin. Ollen Exilin oppilas, kuten Croix, valmisti hänkin tuota hienoa, hajutonta ja mautonta myrkkyä ja auttoi halpamaisia poikia pääsemään tavallista aikaisemmin käsiksi isänperintöön, turmeltuneita vaimoja saamaan nuorempia puolisoita. Desgrais pääsi hänen salaisuutensa perille, hän tunnusti kaikki, Chambre ardente tuomitsi hänet roviolla poltettavaksi ja hän kärsi tämän

rangaistuksen Grève-torilla. Hänen asunnostaan löydettiin luettelo niistä henkilöistä, jotka olivat käyttäneet hänen apuaan. Mestaus seurasi nyt toistaan ja monet korkea-arvoiset henkilöt joutuivat raskaan epäluulon alaisiksi. Niinpä luultiin, että kardinali Bonzy oli saanut vaimo Voisinilta keinon, jonka avulla hän lyhyessä ajassa toimitti manalaan kaikki ne henkilöt, joille hänen Narbonnen arkkipiispana täytyi maksaa eläkettä. Niinpä syytettiin Bouillonin herttuatarta ja Soissons'in kreivitärtä, joiden nimet löydettiin mainitusta luettelosta, suhteista tuohon pirulliseen naiseen eikä edes François Henri de Montmorencia, Luxemburgin herttuata, valtakunnan pääriä ja marsalkkaa säästetty. Pelottava chambre ardente vainosi häntäkin. Hän saapui itse vapaaehtoisesti Bastillen vankilaan, jossa hänet suljettiin kuusi jalkaa pitkään komeroon. Kuukausia kului, ennen kuin saatiin täysin selville, että herttuan rikos ei ollut rangaistava. Hän oli kerran tilannut Sagelta ennustuspeilin.

Chambre ardentien puheenjohtajan Regnien sokea into vei toiselta puolen väkivaltaisuuksiin ja julmuuksiin. Tuomioistuin sai kerrassaan inkvisitionin luonteen. Pieninkin epäluulo oli riittävä aihe mitä ankarimpaan vankeuteen ja vain sattuma pelasti usein viattoman kuolemantuomiosta. Sen ohessa oli Regnie julmannäköinen ja luonteeltaan viekas, niin että hän joutui pian kaikkien niiden vihoihin, joiden kustajana tahi suojelijana hänen tuli olla. Kun hän kuulustellessaan Bouillonin herttuatarta kysyi häneltä, oliko hän nähnyt paholaista, vastasi herttuatar: Luulen näkeväni hänet tällä hetkellä!

Sillä välin kun sekä syyllisten että epäluulonalaisten veri virtanaan vuosi Grève-torilla, ja salaperäiset myrkkymurhat vihdoin alkoivat käydä yhä harvinaisemmiksi, ilmaantui pian toisenlaatuinen vitsaus, joka levitti ympärilleen uutta kauhua. Joku rosvojoukko näytti päättäneen koota kaikki jalokivet huostaansa. Niin pian kuin joku oli ostanut kallisarvoisen koristeen, katosi se käsittämättömällä tavalla, vaikka sitä kuinka olisi säilytetty. Mutta vielä pahempi oli, että jokainen, joka vain uskalsi iltaisin pitää jalokiviä mukanaan, joutui avoimella kadulla tai talojen pimeissä käytävissä ryövärien käsiin, vieläpä usein menetti henkensä salamurhaajan käden kautta. Ne, jotka tällaisesta seikkailusta pääsivät hengissä, kertoivat saaneensa päähänsä nyrkiniskun ja kaatuneensa kuin salaman iskemänä maahan, ja kun he sitten heräsivät tainnoksista, huomasivat he olevansa aivan toisessa paikassa ja putipuhaaksi ryöstettyinä. Murhatuilla, joita melkein joka aamu löydettiin kaduilta ja käytävistä, oli kaikilla sama kuolettava haava, tikarinpisto sydämessä. Lääkärrien lausunnon mukaan oli tällainen pisto niin nopeasti ja varmasti tappava, että haavoittunut kaatui varmaankin ääntä päästämättä maahan.

Kukapa Ludvig XIV:n loistavassa hovissa ei olisi ollut kietoutunut salaisiin rakkaussuhteisiin ja hiipinyt myöhään yöllä rakastettunsa luokse vieden usein kallisarvoisia lahjoja mukanaan. Mutta ikäänkuin nuo rosivot olisivat olleet henkien kanssa liitossa, niin tarkoin he tiesivät, milloin tällainen lemmenkohtaus tapahtui. Usein ei onneton rakastaja ennättänyt edes sen talon luo, jossa hän toivoi saavansa nauttia lemmenriemua, usein kaatui hän portaille, vieläpä rakastettunsa oven eteen, josta tämä sitten löysi hänen verisen ruumiinsa.

Turhaan vangitutti Parisin poliisiministeri Argenson kaikki vähänkin epäilyttävät henkilöt kaupungissa, turhaan raivosi Regnie koettaen pakoittaa uhrejaan tunnustamaan, turhaan lisättiin vartioita ja sotilaspataljoonia, ilkeyöntekijäin jälkiä oli mahdoton löytää. Ainoastaan sellaiset varokeinot kuin olla hampaisiin saakka asestettuna ja antaa palvelijan kantaa lyhtyä edessään, takasivat jossain määrin kulkijan turvallisuuden, mutta usein tapahtui, että nuo konnat peloittivat kiviä heittämällä palvelijat pakenemaan ja murhasivat ja ryöstivät samassa silmänräpäyksessä heidän herransa.

Huomiota herätti myöskin se seikka, että vaikka kaikkialla, missä vain jalokivikauppaa harjoitettiin tai luultiin harjoitettavan, pidettiin ankaraa valvontaa ja toimitettiin tarkkoja tutkimuksia, ei pienintäkään ryöstetyistä kalleuksista ilmestynyt kauppaan, joten tältäkin taholta ei löydetty mitään jälkiä, jotka olisivat voineet johtaa rikollisten ilmisaamiseen.

Desgrais hikoili raivosta nähdessään, että nuo roistot osasivat välttää hänenkin viekkautensa. Sitä kaupunginosaa, missä hän kulloinkin oleskeli, säästettiin, mutta toisissa kaupunginosissa, missä ei mitään pahaa aavistettu, korjasi ryöstömurhaaja runsaita uhreja.

Desgrais keksi juonen. Hän hankki itselleen useita apulaisia, jotka käynniltään, ryhdiltään, puhetavaltaan, vartaloltaan ja ulkonäöltään olivat siinä määrin hänen kaltaisiaan, että poliisitkaan eivät tieneet, kuka heistä oli oikea Desgrais. Sillävälin hiiviskeli ja väijyi hän yksin oman henkensä uhalla salaisimmassakin sopukoissa ja lymyapaikoissa, seurasi kaukaa milloin mitäkin henkilöä, joka hänen toimestaan kantoi mukanaan kallisarvoista koristetta. Näitä henkilöitä ei ahdistettu. Rosvot tunsivat siis tämänkin juonen. Desgrais joutui epätoivon valtaan.

Eräänä aamuna saapui Desgrais Regnien luokse kalpeana, murtuneena, epätoivoisena.

— Mitä uutisia te tuotte? Oletteko löytänyt jäljet? — huutaa oikeudenpuheenjohtaja hänelle tervehdykseksi.

— Oi, armollinen herra, — lausuu Desgrais raivosta änkyttäen, — oi, armollinen herra — viime yönä

— Douvren lähellä hyökättiin markiisi de la Faren päälle minun silmiäni edessä.

— Taivas ja maa, huudahti Regnie riemusta, — he ovat käsissämme!

— Ah, kuulkaa, jatkoi Desgrais katkerasti hymyillen, — kuulkaahan ensin, kuinka tämä kaikki tapahtui. Minä seisoin siis Douvren luona ja odottelin noita paholaisia, jotka halveksivat minua. Silloin saapui eräs olento epävarmoin askelin, yhä vilhuen taakseen, ja meni ohitseni näkemättä minua. Kuun valossa tunsin hänet markiisi de la Fareksi. Minä odotin häntä, sillä tiesin kyllä, minne hän hiipi. Mutta tuskin oli hän kulkenut kymmenen, kaksitoista askelta ohitseni, kun ikään kuin maasta kohoten hyökkäsi esiin eräs mies, iski hänet maahan ja heittäytyi hänen kimppuunsa. Hämmästyneenä tästä äkillisestä kohtauksesta, joka voi saattaa murhaajan käsiini, huudahdin ajattelematta ja tahdoin yhdellä hyppäyksellä hyökätä lymyypaikastani hänen niskaansa. Silloin kompastuin vaippaani ja kaaduin. Näin miehen ikäänkuin tuulen siivillä kiitävän pois, kompuroin ylös ja lähdin juoksemaan hänen jälkeensä. Juostessani puhallan torveeni, — kaukaa vastaavat poliisien pillit, syntyy yleinen melu — aseiden kalinaa, hevosten kavioiden kapsetta kuuluu kaikilta puolilta. Tänne päin, tänne — Desgrais — Desgrais! huudan, että kadut kaikuvat. — Yhä vielä näen edessäni miehen kirkkaassa kuunvalossa hänen koettaessaan eksyttää minua kääntymällä milloin toiselle, milloin toiselle kadulle. Saavumme Nicaisekadulle, hänen voimansa näyttävät väsyvän, minä ponnistan omiani kaksin verroin — hän on enää korkeintaan viisitoista askelta minusta edellä —

— Te otatte hänet kiinni, voitatte hänet, poliisit saapuvat! — huutaa Regnie silmät säkenöiden ja tarttuu Desgraisin käsivarteen ikäänkuin hän olisi tuo pakeneva murhamies.

— Viisitoista askelta, — jatkaa Desgrais kumealla äänellä ja raskaasti hengittäen — viidentoista askelta edelläni hyppää mies sivulle muurin varjoon ja katoaa — muurin läpi.

— Katoaa? — muurin läpi! Oletteko pähkähullu! — huutaa Regnie astuen pari askelta taaksepäin ja lyöden kätensä yhteen.

— Sanokaa minua, — jatkaa Desgrais hieroen otsaansa kuin pahojen ajatusten vaivaamana, — sanokaa minua, armollinen herra, vaikka pähkähulluksi, narrimaiseksi henkiennäkijäksi, mutta asia on, kuten olen Teille kertonut. Tyrmistyneenä seison muurin edessä, kun paikalle saapuu hengästyneinä useita poliiseja ja heidän mukanaan myöskin markiisi de la Fare, joka on tointunut saamastaan iskusta, pitäen paljastettua miekkaa kädessään. Me sytytämme tulisoihdut, kuljemme muurin sivua edes ja takaisin. Ei mitään merkkiä ovesta, ikkunasta tai muusta aukosta. Vain luja kivimuuri, joka erottaa kadusta talon, jonka asukkaita ei vähääkään voida epäillä. Tänään olen tutkinut paikan vielä tarkemmin. Itse piru se ilvehtii kanssamme.

Desgraisin seikkailu tuli yleisesti tunnetuksi Parisissa. Ihmisten päät olivat täynnä kertomuksia Voisinin, Vigoureuxin ja kuuluisan pappi Sagen noituudesta, henkienmanauksesta ja liitoista paholaisen kanssa. Ja kun yleensä oli ihmisluonnon mukaista, että taipumus yliluonnollisuuteen ja ihmeelliseen voittaa kaiken järjen, niin uskottiin pian epäilemättömänä tosiasiana, että paholainen todellakin suojelee rikoksellisia ihmisiä, jotka ovat myyneet hänelle sielunsa. On sanomattakin selvää, että Desgraisin kertomusta kaunisteltiin mitä hullunkurisimmilla lisäyksillä. Kaikissa kadunkulmissa myytiin pian painettua kertomusta, joka oli varustettu sen kamalannäköisen paholaisen kuvalla, joka oli vajonnut maan sisään hämmästyneen Desgraisin silmiäni edessä. Tämä oli tietysti omiaan yhä enemmän peloittamaan kansaa ja riistämään rohkeuden poliiseiltakin, jotka nyt pelosta vavisten harhailivat öisin kaduilla lyhdyillä varustettuina ja vihkivedellä siunattuina.

Kun poliisiministeri Argenson näki Chambre ardenten ponnistukset turhiksi, ehdotti hän kuninkaalle, että näitä uusia rikoksia varten perustettaisiin tuomioistuin, jolle myönnettäisiin vieläkin laajempi valta vainota ja rangaista rikollisia. Mutta kuningas, joka mielestään oli antanut Chambre ardentelle jo liian suuren vallan ja jota Regnien toimeenpanemat lukemattomat mestaukset olivat kauhistuttaneet, hylkäsi jyrkästi Argensonin uuden ehdotuksen.

Mutta silloin keksittiin uusia keinoja kuninkaan taivuttamiseksi asian puolelle.

Markiisitar de Maintenonin huoneissa, jossa kuningas oleskeli iltapäivisin, vieläpä usein työskenteli ministeriensä kanssa myöhäiseen yöhön, jätettiin kuninkaalle eräs runoelma vainottujen rakastajien puolesta, jotka valittivat vaaranalaista asemaansa. Jos kohteliaisuus vaati heitä viemään rakastetulleensa kallisarvoisia lahjoja, täytyi heidän aina panna henkensä alttiiksi, sanottiin runossa. Kunnia ja ilo olisi vuodattaa vertaan rakastettunsa puolesta ritarillisessa taistelussa, mutta toinen oli asian laita murhaajan kavaliin hyökkäykseen nähden, joita vastaan aseetkin olivat turhat. Kuningas Ludvig, tuo kaiken rakkauden ja kohteliaisuuden loistava pohjantähti, hajoittakoon kirkkaalla valollaan yön pimeyden ja paljastakoon siinä piilivän synkän salaisuuden. Tämä jumalallinen sankari, joka lyö murskaksi kaikki vihollisensa, tarttukoon nytkin voitokkaasti säkenöivään säiläänsä ja taistelkoon kuten Herkules Dernan käärmettä, kuten Theseus Minotaurusta, tuota uhkaavaa petoa vastaan, joka turmelee

kaiken lemmeilon ja muuttaa kaikki riemut tuskaksi ja lohduttomaksi murheeksi.

Niin vakava kuin asia olikin, ei runosta kuitenkaan puuttunut henkeviä ja sukkelia käänteitä, varsinkin kun siinä kuvattiin, miten levottomina rakastajain täytyy hiipiä lemmittyjensä luokse, kuinka pelko ja kauhu tukahuttaa jo alkuunsa kaiken rakkauden ja kauniit lemmenseikkailut. Kun lisäksi runon loppuun oli liitetty lennokas ylistyslaulu Ludvig XIV:lle, niin luki kuningas epäilemättä tämän runoelman ilmeisellä mielihyvällä. Luettuaan runon loppuun kääntyi kuningas, siirtämättä silmiään paperista, nopeasti markiisitar Maintenonin puoleen, luki runoelman vielä kerran ääneen ja kysyi sitten viehättävästi hymyillen, mitä hän piti ahdistettujen rakastajain toivomuksista? Vakavan mielenlaatunsa mukaisesti ja hänelle aina ominaisella hurskasmielisyydellä vastasi markiisitar, että salaiset kielletyt retket eivät juuri ole erityisen suojeluksen arvoisia, mutta että julmien rikoksentehtäjäin hävittämiseksi olisi kyllä ryhdyttävä erityisiin toimenpiteisiin. Tyytymättömänä tähän epämääräiseen vastaukseen taittoi kuningas paperin kokoon ja aikoi palata viereisessä huoneessa työskentelevän valtiosihteerinsä luokse, kun hän samalla katsahtaessaan sivulleen huomasi neiti Scuderin, joka oli istunut pieneen nojatuoliin aivan markiisitar Maintenonin lähelle. Kuningas kääntyi nyt hänen puoleensa. Tuo miellyttävä hymy, joka ensin oli leikkinyt hänen huulillaan ja poskillaan, mutta sitten kadonnut, pääsi nyt taas voitolle ja asettuen aivan neiti Scuderin eteen sekä aukaisten jälleen paperin, lausui kuningas lempeästi:

— Markiisitar ei nyt kerta kaikkiaan näytä tietävän mitään meidän rakastuneiden herrojemme lemmenseikkailuista ja puhuu minulle retkistä, jotka ovat kerrassaan kiellettyjä. Mutta te, neiti, mitä te pidätte tästä runollisesta anomuskirjasta?

Neiti Scuderi nousi kunnioittavasti nojatuoliltaan, heikko puna peitti iltaruskon tavoin tuon vanhan arvokkaan naisen kalpeat kasvot, kun hän hitaasti kumartaen ja silmät alas luotuina lausui:

Un amant, qui craint les voleurs, n'est point digne d'amour.

[Rakastaja, joka pelkää rosvoja, ei ansaitse rakkautta.]

Aivan hämillään näiden sanojen ritarillisesta hengestä, sanojen, jotka kokonaan musersivat tuon runon metrinpituisine säkeineen, huudahti kuningas silmät loistaen:

— Pyhän Dionysiuksen kautta, olette oikeassa, neiti! Vapautta ei sovi suojella ajattelemattomilla toimenpiteillä, jotka voivat kohdata viatonta syyllisen ohella. Argenson ja Regnie tehkööt tehtävänsä. —

* * * * *

Kaikki nämä sen ajan kauhujutut kuvasi Martinière vilkain värein, kun hän seuraavana aamuna kertoi neiti Scuderialle, mitä yöllä oli tapahtunut, ja antoi hänelle kauhusta vapisten tuon salaperäisen rasian. Sekä hän että Baptiste, joka aivan kalpeana seisoi nurkassa ja peukaloiden yömyssä käsissään kykeni tuskin puhumaan, rukoilivat neitiä mitä hartaimmin kaikkien pyhimysten tähden avaamaan rasian ainoastaan mitä suurimmalla varovaisuudella. Punniten ja koetellen suljettua salaisuutta kädessään lausui neiti Scuderi naurahtuen:

— Te molemmat näette kummituksia! Etten ole rikas, ettei minun luonani ole saatavissa mitään murhan arvoisia aarteita, sen tietävät nuo inhottavat salamurhaajat, jotka, kuten te itse sanotte, tuntevat talojen sisimmätkin salaisuudet. Vai väijyisivätkö he ehkä minun henkeäni? Mutta kukapa tahtois murhata 73 vuotta vanhan henkilön, joka ei ole vainonnut ketään muita kuin romanien peikkoja ja rauhanhäiritsijöitä, jotka hän itse on luonut, joka kirjoittaa keskinkertaisia runoja, jotka eivät voi herättää kenenkään kateutta, joka ei jätä jälkeensä muuta perintöä kuin vanhan hovineidin talouden ja pari tusinaa hyvin sidottuja kirjoja. Ja vaikkapa sinä, Martinière, kuvaisit tuon oudon miehen esiintymistä kuinka peloittavin värein hyvänsä, niin en kuitenkaan voi uskoa, että hänellä olisi ollut jotakin pahaa mielessään.

No niin! Katsokaammepa!

Martinière ponnahti kolme askelta taaksepäin ja Baptiste oli melkein kaatua polvilleen, kun neiti painoi rasian laidasta ulkonevaa teräsnaappulaa ja kansi raksahti auki.

On vaikea kuvitella neiti Scuderin hämmästyttä, kun hän näki rasiassa parin kultaisia, runsaasti jalokivillä koristettuja rannerenkaita ja samallaisen kaulakoristeen. Hän otti nämä koristeet käteensä ja hänen ihaillessaan kaulakoristeen ihmeellistä tekotapaa, tarkasteli Martinière kallisarvoisia rannerenkaita huudahtaen tuontuostakin, ettei edes turhamaisella Montespanilla ollut tällaisia koristeita. Mutta mitä tämä merkitsee? ihmetteli neiti Scuderi! Samassa huomasi hän rasian pohjalla pienen, kokoonkäärityn paperilapun. Se varmaankin sisälsi salaisuuden selityksen. Mutta tuskin oli hän lukenut sen sisällön, kun paperi putosi hänen vapisevista käsistään. Hän loi rukoilevan katseen taivasta kohti ja vaipui puolitainnuksissa nojatuoliinsa. Säikähtäneenä riensivät Martinière ja Baptiste hänen

luoksensa.

— Oi! huudahti neiti Scuderi kyynelten tukahuttamalla äänellä. Mikä loukkaus, mikä häväistys! Täytyykö minun kokea tällaista vielä vanhalla iälläni! Olenko kevytmielisyydessäni tehnyt syntiä kuin joku ajattelematon hupakko? Oi Jumalani, voidaanko puoleksi leikillä lausutut sanat tulkita niin kauhealla tavalla. Tehdäänkö minut, joka lapsuudestani alkaen olen pysynyt uskollisena hyveelle ja hurskaudelle, tehdäänkö minut osalliseksi tuon pirullisen liiton rikoksiin?

Neiti painoi nenäliinan silmilleen ja itki niin katkerasti, että Martinière ja Baptiste joutuivat aivan hämilleen eivätkä hädissään tienneet, kuinka olisivat auttaneet emäntäänsä hänen suuressa surussaan.

Martinière oli nostanut tuon onnettomuutta tuottavan paperin lattialta. Siihen oli kirjoitettu:

Un amant, qui craint les voleurs,
n'est point digne d'amour.

'Teidän terävä järkenne, korkeasti kunnioitettava neiti, on pelastanut meidät suuresta vaarasta, meidät, jotka heikkoudesta ja pelkuruudesta käytämme vahvemman oikeutta ja anastamme aarteita, jotka muutoin arvottomalla tavalla tuhlattaisiin. Todistukseksi kiitollisuudestamme ottakaa hyväntahtoisesti tämä koriste. Se on kallisarvoisin, mitä pitkiin aikoihin olemme voineet hankkia, vaikka Teidän kaunistukseksenne, arvoisa neiti, olisikin pitänyt olla paljon kauniimpi taideteos kuin tämä. Pyydämme, ettette kieltäisi meiltä ystävytyttänne, vaan säilyttäisitte meidät armollisessa muistissanne.

Näkymättömät.'

— Onko tämä mahdollista, — huudahti neiti Scuderi jonkun verran toinnuttuaan, — voiko hävytön julkeus ja julma iva todellakin mennä niin pitkälle?

Aurinko paistoi kirkkaasti heleänpunaisten silkkiiuttimien läpi ja avoimen rasian vieressä pöydällä olevat jalokivet säkenöivät veripunaisina. Tämän nähdessään peitti neiti Scuderi kauhistuneena kasvonsa ja käski Martinièrea viemään heti pois nämä kauheat koristeet, jotka olivat tahritut murhattujen ihmisten verellä. Suljettuaan kaulakoristeen ja rannerenkaat kiireimmiten rasiaan arveli Martinière, että olisi ehkä viisainta jättää nämä jalokivet poliisiministerille ja selittää hänelle juurtajaksain, kuinka tuo nuori mies oli ilmestynyt ja jättänyt taloon tämän rasian.

Neiti Scuderi nousi ja käveli vaieten edes takaisin huoneessaan ikäänkuin miettien, mitä oli tehtävä. Hän käski sitten Baptistea noutamaan kantotuolin, joka Martinièren oli pantava kuntoon, sillä neiti tahtoi heti lähteä markiisitar de Maintenonin luokse.

Neiti Scuderi saapui markiisittaren luokse juuri siihen aikaan päivästä, jolloin viimeainittu tavallisesti oleskeli yksin huoneissaan. Jalokivirasian oli neiti ottanut mukaansa.

Markiisitar hämmästyi kovin nähdessään neiti Scuderin, tämän arvokkaan ja korkeasta iästään huolimatta herttaisen ja mielevän naisen astuvan sisään kalpeana, murtuneena ja horjuvin askelin.

— Kaikkien pyhimysten nimessä, mitä Teille on tapahtunut? — huudahti hän tuolle huolestuneelle naiselle, joka vaivoin hilliten itseään ja tuskin pysyen jaloillaan kiirehti mitä pikimmin istuutumaan nojatuoliin, jonka markiisitar tarjosi hänelle. Kun neiti Scuderi vihdoinkin kykeni puhumaan, kertoi hän minkä katkeran loukkauksen se ajattelematon pila, jolla hän oli vastannut vainottujen rakastajain anomukseen, oli nyt hänelle tuottanut.

Kuultuaan neiti Scuderin seikkaperäisen kertomuksen tapauksesta arveli markiisitar, että neiti oli ottanut tämän kummallisen tapahtuman liian vakavalta kannalta, että turmeltuneen roskaväen pilkka ei koskaan voi loukata hurskasta ja jaloa mieltä, ja lopuksi pyysi markiisitar saada nähdä koristeet.

Neiti Scuderi antoi hänelle rasian. Kun markiisitar näki nuo kallisarvoiset taideteokset, ei hän voinut pidättää ihmetyksenhuudahtusta. Hän otti kaulakoristeen ja rannerenkaat rasiasta ja meni ikkunan luo, jossa hän vuoroin antoi jalokivien säteillä auringonvalossa, vuoroin tarkasteli niitä huolellisesti oikein nähdäkseen, millä ihmeellisellä taidolla näiden kiemuraisten ketjujen pieninkin rengas ja hakanen oli valmistettu.

Äkkiä kääntyi markiisitar neiti Scuderin puoleen huudahtaen:

— Tiedättekö, neiti, näitä rannerenkaita ja tätä kaulakoristetta ei ole voinut valmistaa kukaan muu kuin René Cardillac?

René Cardillac oli siihen aikaan Parisin etevin kultaseppä, aikansa taitavimpia, mutta samalla kummallisimpia ihmisiä. Ollen kooltaan pikemmin pieni kuin suuri, mutta leveäharteinen ja

ruumiinrakenteeltaan voimakas ja jättereinen oli Cardillacilla vielä nuorukaisen voimat ja notkeus, vaikka hän oli jo lähes viidenkymmenen vanha. Hänen voimaansa todisti tavallaan myöskin hänen paksu, kiharainen, punertava tukkansa ja litteät, sileät kasvonsa. Jollei koko Parisi olisi tuntenut Cardillacia mitä rehellisimmäksi kunnan mieheksi, joka oli epäitsekäs, vilpitön ja aina valmis antamaan tarvitseville apua, niin olisi hänen pienten, syvällä kuopissaan säkenöivien, vihreälle vivahtavien silmiensä sangen omituinen katse saattanut hänet varmaankin epäluulon alaiseksi salaisesta ilkeydestä ja pahuudesta. Kuten sanottu, Cardillac oli ammatissaan koko Parisin, ehkäpä koko sen ajan etevin taituri. Tuntien hyvin erilaisten jalokivien laadun ja luonteen osasi hän käsitellä niitä sellaisella mestaruudella, että moni koriste, jota oli pidetty arvottomana, lähti Cardillacin työpajasta täydessä loistossaan. Jokaiseen tehtävään hän ryhtyi palavalla innolla ja suoritti sen niin alhaisesta hinnasta, ettei se näyttänyt olleen missään suhteessa työhön. Työ ei antanut hänelle mitään lepoa, päivin ja öin kuultiin hänen takovan työpajassaan. Ja sattui usein, että kun työ oli jo melkein valmis, sen muoto ei täydellisesti miellyttänyt häntä tahi hän epäili jalokivien kiinnityksen siroutta tai jonkun hakasen somuutta, niin oli tämä hänelle riittävänä syynä heittäkseen koko teoksen takaisin sulattimeen ja alkaakseen uudestaan. Näin tuli jokaisesta hänen teoksestaan todellinen, verraton mestariteos, joka saattoi tilaajan hämmästyttämään. Mutta kun työ oli valmis, oli melkein mahdotonta saada hänet luovuttamaan se tilaajalle. Sadoilla tekosyillä vitkasteli hän viikkoja, jopa kuukausia. Turhaan tarjottiin hänelle kaksinkertaista maksua. Hän ei tahtonut ottaa penniäkään enemmän, kuin sovittu hinta oli. Kun hänen sitten vihdoin täytyi taipua tilaajan hartaisiin pyyntöihin ja luovuttaa koriste, niin ei hän voinut salata syvän surun, vieläpä sisäisen, kuohuvan raivon selviä merkkejä. Jos hänen oli täytynyt luovuttaa käsistään erityisen kallisarvoinen teos, niin juoksenteli hän kuin mieletön kiroten työnsä ja kaikki, mitä ympärillään näki, alimpaan hornankattilaan. Mutta kun joku lähestyi häntä sanoen: "René Cardillac, tahdotteko valmistaa kauniin kaulakoristeen morsiamelleni, — rannerenkaat tytölleni — j.n.e.", pysähtyy hän äkkiä, tuijottaa puhujaan pienillä silmillään ja kysyy käsiänsä hykerrellen: "Mitä teillä on sitten?" Kun vieras ottaa esiin aarteensa ja lausuu: "Tässä on jalokiviä, mitään erikoisia ne eivät ole, aivan halpahintaista rojua, mutta teidän käsissänne" — Cardillac ei anna hänen puhua loppuun, vaan sieppaa rasian vieraan kädestä, ottaa jalokivet, jotka todellakaan eivät ole arvokkaita, pitää niitä valoa vasten ja huudahtaa riemastuneena: "Oho, halpahintaistako rojua? Eipähän, — kauniita kiviä, ihania kiviä, antakaa minun vain tehdä! Ja jollette sääli muutamia markkoja, niin panen lisäksi vielä pari kiveä, jotka säteilevät silmissänne kuin ihana aurinko itse." — Vieras lausuu: "Tehkää, kuten haluatte, mestari René, minä maksan, mitä tahdotte!"

Ja välittämättä siitä, onko vieras rikas porvari vai ylhäinen hoviherra, heittäytyy Cardillac nyt hillittömänä hänen kaulaansa, puristaa ja suutelee häntä, sanoen olevansa nyt taas täysin onnellinen ja lupaa valmistaa työn viikon kuluessa. Hän rientää suoraa päätä kotia, työpajaansa, rupeaa heti takomaan ja viikon kuluttua on mestariteos valmis. Mutta kun tilaaja saapuu maksaakseen sovitun vähäisen hinnan ja saadakseen valmiin taideteoksen mukaansa, on Cardillac kohta pahalla tuulella, raaka ja töykeä.

— Mutta, mestari Cardillac, ajatelkaa, huomenna ovat hääni!

— Mitä teidän häänne minua koskevat, tulkaa kahden viikon kuluttua uudestaan!

— Koriste on valmis, tässä ovat rahat, minun täytyy saada se.

— Mutta minä sanon teille, että minun on vielä tehtävä monta korjausta teokseen, enkä voi sitä tänään antaa teille.

— Ja minä sanon teille, että jollette hyvällä anna minulle koristetta, josta kaikissa tapauksissa maksan kaksinkertaisen hinnan, niin saavun tänne kohta Argensonin palvelusintoisten käskyläisten kanssa!

— Saatana teitä kiduttakoon sadoilla hehkuvan kuumilla pihtimillä ja ripustakoon kolmen sentnerin painon kaulakoristeeseen, niin että se kuristaa morsiamenne!

Näin lausuen pistää Cardillac koristeen sulhasen povitaskuun, tarttuu häntä käsivarteen, heittää ovesta ulos, niin että hän kaatuen kumoon vierii portaita alas. Ja pirullisesti nauraen katsoo Cardillac ikkunasta, kuinka mies-parka hoipertelee pois talosta painaen nenäliinaa veristä nenäänsä vasten.

Aivan selittämätöntä oli myöskin, että Cardillac usein, ryhdyttyään innolla johonkin työhön, alkoi yhtäkkiä hyvin kiihtyneessä mielentilassa, vieläpä kyyneleet silmissä ja huokailen rukoilla, että tilaaja pyhän Neitsyn ja kaikkien pyhimysten nimessä ottaisi alotetun työn keskeneräisenä takaisin. Monet kuninkaan ja kansan suuresti kunnioittamat henkilöt olivat turhaan tarjonneet suuria rahasummia saadakseen vaikka kuinka pienen teoksen Cardillacin kädestä. Hän heittäytyi kuninkaan jalkoihin ja rukoili armoa, ettei hänen tarvitsi mitään valmistaa hänen majesteetillensa. Niinikään kieltäytyi hän ottamasta mitään tilauksia vastaan markiisitar de Maintenonilta. Kauhulla hylkäsi hän markiisittaren pyynnön, että hän valmistaisi pienen, taiteen merkkikuvalla koristetun sormuksen, jonka markiisitar olisi antanut Racinelle.

— Lyönpä vetoa, — sanoi sen vuoksi markiisitar de Maintenon, — lyönpä vetoa, että jos lähetän noutamaan Cardillacia tänne saadakseni ainakin tietää, kenelle hän on tämän koristeen valmistanut, hän kieltäytyy saapumasta, sillä hän pelkää tilausta eikä tahdo valmistaa minulle mitään. Tosin hän näyttää joku aika sitten luopuneen tästä itsepäisyydestä, sillä mikäli kerrotaan, työskentelee hän nykyään ahkerammin kuin koskaan ennen ja jättää valmistamansa esineet tilaajille määrääjallaan, vaikkakin yhä suurella surulla ja kasvot pois käännettyinä.

Neiti Scuderi, joka välttämättömästi tahtoi toimittaa koristeen mahdollisimman pian oikean omistajan haltuun, arveli, että tuolle mestari Kummalliselle voitaisiin sanoa suoraan, ettei häneltä vaadita mitään työtä, vaan ainoastaan lausuntoa jalokivistä. Markiisitar oli samaa mieltä. Lähetettiin noutamaan Cardillacia, ja ikäänkuin hän olisi ollut jo matkalla, astui hän muutaman minuutin kuluttua markiisittaren huoneeseen.

Huomatessaan neiti Scuderin näytti hän hämmästyvän ja kuten henkilö, joka äkkiä kohtaa jonkun odottamattoman, unhoittaa hetken vaatimukset, kumarsi hän ensin syvään ja kunnioittavasti tälle arvokkaalle naiselle ja kääntyi vasta sen jälkeen markiisittaren puoleen. Ottaen käteensä koristeet, jotka säteilivät tumman vihreällä veralla päällystetyllä pöydällä, kysyi markiisitar häneltä yhtäkkiä, olivatko ne hänen työtänsä? Cardillac tuskin katsahti niihin ja tuijottaen markiisitarta silmiin pisti rannerenkaat ja kaulakoristeen nopeasti rasiaan sekä sysäsi sen kiivaasti luotansa. Ilkeä hymy punertavilla kasvoillaan lausui Cardillac:

— Rouva markiisitar, täytyypä todellakin tuntee huonosti René Cardillacin työtä, voidakseen hetkeäkään luulla, että joku muu kultaseppä maailmassa voisi valmistaa tällaisia koristeita. Ne ovat tietysti minun työtäni.

— Sanokaa sitten, — jatkoi markiisitar, kenelle olette valmistaneet nämä koristeet?

— Vain itselleni, — vastasi Cardillac, — niin, teistä se voi, — jatkoi hän, kun molemmat naiset katsahivat häneen aivan hämillään, markiisitar de Maintenon epäluuloisena, neiti Scuderi odottaen levottomana, minkä kääntein asia nyt saisi, niin, teistä se voi tuntua kummalliselta, rouva markiisitar, mutta asian laita on kuitenkin niin. Valmistakseni oikein kauniin teoksen valikoin parhaimmat jalokiveni ja työskentelin ahkerammin ja huolellisemmin kuin koskaan ennen. Mutta joku aika sitten katosi koriste käsittämättömällä tavalla työpajastani.

— Jumalan kiitos! — huudahti neiti Scuderi silmät riemusta säteillen ja nousi reippaasti kuin nuori tyttö nojatuolistaan, astui nopeasti Cardillacin luo, pani molemmat kätensä hänen olkapäälleen ja lausui:

— Ottakaa, mestari René, ottakaa omaisuutenne, jonka kirotut heittiöt teiltä ovat varastaneet.

Neiti Scuderi kertoi sitten seikkaperäisesti, kuinka koristeet olivat joutuneet hänen haltuunsa. Cardillac kuunteli vaieten ja silmät maahan luotuina. Ainoastaan silloin tällöin pääsi häneltä epämääräinen huudahtus: hm! — niinkö! oi, ahaa! — ja hän pani välistä kätensä taakse, välistä hiveli leukaansa ja poskiansa.

Kun neiti Scuderi oli lopettanut kertomuksensa, näytti Cardillac taistelevan jonkun itsepintaisen ajatuksen kanssa, joka sillävälillä oli herännyt hänen mielessään ja josta hän ei näyttänyt pääsevän varmaan päätökseen. Hän hieroi otsaansa, huokasi syvään, vei käden silmilleen ikäänkuin pyyhkiäkseen kyyneleitä. Vihdoin tarttui hän rasiaan, jonka neiti Scuderi hänelle tarjosi, laskeutui toiselle polvelleen ja lausui:

— Teille, jalo ja kunnioitettava neiti, on kohtalo määrännyt tämän koristeen. Nyt vasta sen tiedän, että sitä valmistaessani ajattelin juuri teitä ja työskentelin teitä varten. Älkää halveksiko pyyntöäni, vaan ottakaa vastaan ja käyttäkää tätä koristetta, joka on paras, mitä pitkiin aikoihin olen tehnyt.

— Oi, ei, — vastasi neiti Scuderi suloisesti hymyillen, — mitä ajattelette, mestari René, sopiiko minun ikäiseni naisen koreilla loistavilla jalokivillä? Ja mikä saattaa teidät antamaan minulle niin kallisarvoisen lahjan? Ei, ei, mestari René, jos olisin kaunis kuin markiisitar de Fontange ja rikas, niin en todellakaan päästäisi tätä koristetta käsistäni, mutta mitä tekevät nämä kuihtuneet käsivarret turhamaisella loistolla, mitä tämä kaula upeilla koristeilla?

Menettäen kokonaan malttinsa lausui Cardillac tarjoten yhä rasiata neiti Scuderille:

— Olkaa minulle armollinen, neiti, ja ottakaa tämä koriste! Ette voi uskoa, kuinka suuresti kunnioitan teidän hyveitänne ja ansioitänne! Ottakaa vastaan vähäpätöinen lahjani vain sen vuoksi, että sen kautta tahdon osoittaa teille sisimmän mielenlaatuni!

Kun neiti Scuderi yhä vielä epäröi, otti markiisitar de Maintenon rasian Cardillacin kädestä sanoen:

— Mutta, hyvä neiti, aina te puhutte korkeasta iästänne. Mitä meillä, minulla ja teillä on vuosien kanssa tekemistä! Älkää olko kuin nuori hemmoteltu tyttöriepu, joka kernaasti ottaisi tarjotun makean hedelmän, jos se vain kävisi päinsä sormeakaan nostamatta. Älkää hylätkö kunnan mestari Renén tarjousta saadessanne vapaaehtoisena lahjana sen, mitä tuhannet muut eivät voi saada kullalla, rukouksilla eikä kyöneleillä.

Näin puhuessaan oli markiisitar pakoittanut neiti Scuderin ottamaan koristerasian. Silloin heittäytyi Cardillac polvilleen, suuteli neiti Scuderin vaatteita ja käsiä, voihi, huokaili ja itki, hypähti sitten ylös ja syöksyi mielettömän raivon valtaamana ulos huoneesta kaataen mennessään tuolit ja pöydät.

Aivan säikähtyneenä huudahti neiti Scuderi:

— Kaikkien pyhimysten nimessä, mikä tuota miestä vaivaa!

Mutta markiisitar remahti heleään nauruun ja lausui:

— Tämäpä on somaa, neiti, mestari René on teihin mielettömästi rakastunut ja alkaa yleisen tavan ja koetellun suunnitelman mukaan piirittää teidän sydäntänne kallisarvoisilla lahjoilla.

Markiisitar jatkoi leikinlaskua ja varoitti neiti Scuderia olemasta liian julma tälle epätoivoiselle rakastajalle. Tämä vallaton mieliala tarttui myöskin neiti Scuderiin ja houkutteli hänet lausumaan monta iloista sutkausta. Hän arveli, että koska asiat nyt kerran olivat tällä kannalla, ei hän enää voinut perääntyä, vaan oli pahoitettu esittämään maailmalle 73-vuotiaan kultasepänmorsiamen moitteetonta aatelissukua. Markiisitar lupasi sitoa hänelle morsiuskruunun ja opettaa hänelle hyvän emännän velvollisuuksia, joista noin nuorella tytönheikaleella ei voinut olla suurtakaan käsitystä.

Mutta kun neiti Scuderi vihdoinkin nousi lähteäkseen markiisittaren luota, valtasi hänet jälleen kaikista pilapuheista huolimatta vakava mieliala. Ottaessaan koristerasian käteensä lausui hän:

— Näitä koristeita, rouva markiisitar, en kuitenkaan koskaan tule käyttämään. Ne ovat kaikissa tapauksissa olleet noiden heittiöiden käsissä, jotka paholaisen julkeudella, ehkäpä liitossa hänen kanssansa, ryöstävät ja murhaavat. Minä kauhistun verta, jolla nämä säkenöivät koristeet näyttävät olevan tahritut. Ja itse Cardillacin käytöksessä oli mielestäni jotakin tuskallista ja epämiellyttävää. En voi karkoittaa mielestäni hämärää aavistusta, että kaiken tämän takana piilee joku kauhea, pelottava salaisuus. Mutta vaikka ajattelen asiaa yhä uudestaan, en kuitenkaan voi käsittää, mikä tämä salaisuus on ja kuinka rehellinen, kunnan mestari René, hyvän ja hurskaan kansalaisen perikuva, voisi ylimalkaan olla tekemisissä minkään pahan ja rangaistavan kanssa. Mutta varmaa on kuitenkin, etten koskaan tule käyttämään näitä koristeita.

Markiisittaren mielestä neiti Scuderi meni liian pitkälle epäluuloissaan. Mutta kun viimeainittu pyysi markiisitarta omantunnon mukaan vastaamaan, mitä hän tässä asemassa tekisi, vastasi hän vakavasti ja empimättä:

— Mieluummin heittäisin koristeet Seine-virtaan, kuin koskaan käyttäisin niitä.

Useita kuukausia oli kulunut ylläkerrotuista tapahtumista, kun neiti Scuderi eräänä päivänä sattumalta ajoi Montansierin herttuattaren lasivaunuissa Pontneuf-sillalla. Nämä sirot lasivaunut olivat siihen aikaan vielä niin uusi ilmiö, että kun tällaiset ajopelit ilmestyivät kadulle, tungeskeli niiden ympärillä aina suuret joukot uteliaita ihmisiä. Niinpä ympäröivät uteliaat väkijoukot nytkin Pontneuf-sillalla herttuattaren vaunut sulkien niiltä melkein kokonaan tien. Äkkiä kuuli neiti Scuderi haukkumasanoja ja kirouksia sekä huomasi erään miehen nyrkeillään ja kyynärpäillään raivaavan itselleen tietä taajan väkijoukon läpi vaunuja kohti. Kun mies oli saapunut lähemmäksi, näki neiti Scuderi kuolonkalpeat, tuskanvääristämät nuorukaisen kasvot. Kääntämättä katsettaan neidistä murtautui nuori mies yhä lähemmäksi, ja kun hän oli saapunut vaunujen luokse, tempasi hän salamannopeudella vaunujen oven auki, heitti paperilapun neiti Scuderin syliin ja katosi väkijoukkoon samalla tavalla kuin oli tullutkin. Kauhusta huudahtaen oli Martinière, joka istui emäntänsä vieressä, kaatunut tajuttomana vaununnurkkaan nähtyään nuoren miehen vaununovella. Turhaan koetti neiti Scuderi saada ajomiestä pysäyttämään vaunut. Kun pahojen henkien vainoamana piiskasi hän hevosia, jotka vaahdossa suin nousivat pystyyn ja laukkasivat pillastuneina yli sillan. Neiti Scuderi valeli hajuvedellä pyörtyneen kamarineitinsä kasvoja. Martinière avasi vihdoinkin silmänsä, tuska ja kauhu kuvastuivat hänen kasvoistaan ja pelosta vavisten tarttui hän suonenedon tapaisesti kouristunein käsin emäntäänsä. Voihi, sai hän vihdoinkin sanotuksi: — Pyhän Neitsyn tähden, mitä tahtoi tuo kauhea mies? Ah, juuri hän, juuri hän toi teille tuona hirveällä yönä koristerasian.

Neiti Scuderi rauhoitti pelästynyttä naisparkaa selittäen, ettei mitään paha ollut tapahtunut ja että heidän tarvitsi vain ottaa selville, mitä kirjelappu sisälsi. Hän avasi paperin ja luki:

"Onneton kohtalo, jonka Te voitte torjua, uhkaa syöstä minut perikatoon! Minä rukoilen Teitä kuin

poika rakastettua äitiänsä, viekää minun kauttani saamanne kaulakoriste ja rannerenkaat jollakin tekosyillä — antaaksenne esim. tehdä niihin joitakin korjauksia tai muutoksia mestari René Cardillacille! Siitä riippuu koko onnenne ja elämänne. Jollette tee sitä ennen ylihuomenta, tunkeudun asuntoonne ja murhaan itseni Teidän edessänne!"

— Nyt olen aivan varma siitä, — lausui neiti Scuderi luettuaan nämä rivit, — tuolla salaperäisellä miehellä, kuulukoonpa hän kirottuun varas- ja ryöväriliitoon tai ei, ei ainakaan ole mitään pahoja aikomuksia minua kohtaan. Jos hän olisi tuona yönä onnistunut pääsemään luokseni, kukapa tietää, minkä kummallisen salaisuuden olisin saanut tietää, salaisuuden, josta nyt turhaan koetan mielessäni saada pienintäkään aavistusta. Olkoonpa asianlaita nyt kuinka hyvänsä, tulen kaikissa tapauksissa tekemään sen, mitä minulta tässä kirjeessä pyydetään, jo yksistään sen vuoksi, että vihdoinkin pääsisin noista onnettomuutta tuottavista koristeista. Vanhan tapansa mukaan ei Cardillac varmaankaan tule niitä niin hevillä luovuttamaan minulle takaisin.

Jo seuraavana päivänä aikoi neiti Scuderi viedä koristeet kultasepälle. Mutta kaikki Parisin kaunosielut näyttivät tänä päivänä liittoutuneen neiti Scuderia vastaan pommittaakseen häntä varhaisesta aamusta alkaen runoilla, näytelmäkappaleilla ja tarinoilla, kuullakseen niistä hänen hyväksyvän lausuntonsa. Päivä kului näin iltapuoleen, neiti Scuderin täytyi mennä Montansierin herttuattaren luokse ja käynti mestari René Cardillacin luona lykkäytyi seuraavaan päivään.

Neiti Scuderia kiusasi omituinen levottomuus. Sielunsa silmien edessä näki hän alituisesti tuon oudon nuorukaisen ja hänen mielessään väikkyi hämärä muisto, ikäänkuin hän olisi joskus, kauan aikaa sitten nähnyt nuo samat kasvot, nuo piirteet. Hänen pienintäkin lepoansa häiritsivät rauhattomat unet. Hänestä tuntui, kuin olisi hän kevytmielisesti ja rikollisesti laiminlyönyt auttaa onnetonta ihmistä, joka turmioon vajotessaan oli kurottanut hänelle kätensä, vieläpä hänestä tuntui, kuin olisi hän voinut ehkäistä jonkun turmiollisen tapahtuman, julman rikoksen.

Jo varhain aamulla pukeutui hän nopeasti ja lähti koristerasia mukanaan kultasepän luokse.

Nicaise-kadulla, jossa Cardillac asui, tulvi suuri väkijoukko, joka huutaen ja meluten kokoontui Cardillacin talon edustalle. Suurella vaivalla onnistuivat santarmit estämään sen murtautumasta taloon. Kuului uhkaavia huutoja: repikää kappaleiksi, musertakaa kurja murhaaja!

Vihdoin saapuu luutnantti Degsrais suuren santarmiosaston kanssa ja piirittää talon. Ovi avautuu ja kahleisiin kytketty mies laahataan kadulle hurjistuneen väkijoukon kirousten ja uhkausten kaikuessa.

Samalla hetkellä, kun neiti Scuderi säikähdyksestä puolipyörryksissä ja peloittavien aavistusten valtaamana näkee kaiken tämän, tunkeutuu hänen korviinsa kimakka valitushuuto.

— Eteenpäin, ajakaa eteenpäin! — huudahtaa neiti Scuderi maltittomana ajurille, joka taitavalla ja rivakalla käänteellä pakoittaa väkijoukon tekemään tietä, ja vaunut pysähtyvät aivan Cardillacin talon oven eteen. Neiti Scuderi huomaa samassa Desgraisin ja hänen jalkainsa juuressa nuoren kauniin tytön, joka tukka hajallaan, puolialastomana, kasvot tuskan ja epätoivon väärinä syleilee hänen polviensa ja huutaa sydäntä särkevällä äänellä: — Hän on viaton, hän on viaton!

Turhaan koettavat Desgrais ja hänen miehensä irroittaa häntä ja nostaa hänet maasta. Vihdoin tarttuu eräs voimakas, raaka mies kömpelöillä käsillään onnettomaan tyttöön, irroittaa hänet väkivallalla Desgrais'ista, kompastuu ja päästää tytön irti, joka kaatuu kivisiä portaita vasten jääden näennäisesti kuolleena makaamaan kadulle. Kauemmin ei neiti Scuderi voinut pidettyä.

— Kristuksen nimessä, mitä on tapahtunut, mitä täällä on tekeillä? — huudahtaa hän, avaa nopeasti vaununoven ja astuu kadulle.

Kunnioittavasti väistyy väkijoukko tämän arvokkaan naisen tieltä. Nähdessään kahden säälivän naisen nostavan tyttöä kadulta, asettavan hänet portaille ja valelevan hänen otsaansa kylmällä vedellä, lähestyy neiti Scuderi luutnantti Desgraisiä ja toistaa kiivaalla äänellä äskeisen kysymyksensä.

— Täällä on tapahtunut kauhea teko, — vastaa Desgrais, — René Cardillac löydettiin tänä aamuna murhattuna tikariniskulla. Hänen kisällinsä Olivier Brusson on murhaaja. Hänet vietiin juuri vankilaan.

— Ja tuo tyttö...? huudahti neiti Scuderi.

— ... on Madelon, Cardillacin tytär, — jatkoi Desgrais. — Tuo kurja mies oli hänen sulhasensa. Nyt itkee tyttö ja vakuuttaa vakuuttamistaan, että Olivier on viaton, aivan viaton. Itse asiassa tietää tyttö rikoksen ja minun täytyy korjata hänetkin tutkintovankilaan!

Näin sanoen heitti Desgrais tyttöön ilkeän, vahingonilosta välähtävän silmäyksen, joka saattoi neiti Scuderin vapisemaan.

Tyttö alkoi samassa hengittää heikosti, mutta jäi edelleen makaamaan äänettömänä, liikkumattomana ja suljetuin silmin. Poliisimiehet epäröivät, mitä hänelle tehdä, kantaako hänet taloon vaiko antaa maata, kunnes hän tulisi tuntoihinsa.

Syvästi liikutettuna ja kyynelsilmin katseli neiti Scuderi tätä viatonta enkeliä, ja hän kauhistui mielessään ajatellessaan, että tuo tyttö joutuisi Desgrais'in ja hänen apuriensa käsiin. Portailta kuului nyt raskaita askelia, sieltä kannettiin Cardillacin ruumista. Nopean päättäväisesti huudahti neiti Scuderi:

— Minä otan tytön mukaani, huolehtikaa te muusta, Desgrais!

Kumea hyväksymisen sorina kulki läpi väkijoukon. Naiset nostivat tytön maasta, kaikki tunkeutuivat esiin, sadat kädet riensivät heitä auttamaan, ja korkealle ilmaan kohotettuna kannettiin tyttö vaunuihin. Kaikkien huulilta kuului siunauksia tälle kunnianarvoiselle naiselle, joka pelasti viattoman verenhimoisen tuomioistuimen käsistä.

Parisin kuuluisin lääkäri Seron onnistui vihdoinkin herättämään tajuihinsa Madelonin, joka tuntikausia makasi tiedottomana. Neiti Scuderi täydensi lääkärin alkamaa työtä valamalla tytön sieluun toivonsäiteitä, kunnes äkillinen kyynelvirta lievensi hänen tuskaansa. Valtavan surun silloin tällöin tukahuttaessa hänen sanansa nyyhkytyksiin voi Madelon vihdoinkin kertoa, kuinka kaikki oli tapahtunut.

Hän oli herännyt puoliyön aikaan siihen, että joku kolkutti hiljaa hänen makuukamarinsa ovelle. Hän oli tuntenut Olivierin äänen, kun tämä rukoili häntä nousemaan kiireimmän kautta ylös, koska hänen isänsä muka oli kuolemaisillaan. Kauhistuneena oli hän hypännyt vuoteeltaan ja avannut oven. Kalpeana, murtuneena ja tuskanhikeä valuen oli Olivier mennyt kynttilä kädessä horjuvin askelin työpajaan ja Madelon oli seurannut häntä. Siellä oli isä maannut tuijottavin silmin ja kuolonkamppailussa koristen. Ääneensä itkien oli Madelon heittäytynyt isänsä päälle ja vasta tällöin huomannut, että hänen paitansa oli verinen. Olivier oli hellästi työntänyt hänet syrjään ja koettanut sitten pestä haavapalsamilla isän rinnan vasemmalla puolella olevaa haavaa ja sitoa sen. Sillä välin oli isä tullut jälleen tajuihinsa, lakannut korisemasta, katsonut ensin Madeloniin, sitten Olivieriin lempein silmin, tarttunut Madelonin käteen ja pannut sen Olivierin käteen sekä puristanut kiihkeästi heidän molempien käsiä. He olivat langenneet polvilleen isän viereen, hän oli kohottautunut ylös päästään sydäntä viiltävän huudahtuksen, mutta retkahtanut hervottomana takaisin lattialle ja kuollut syvään huokaisten. Nyt he molemmat olivat itkeneet ja valittaneet ääneen. Olivier oli kertonut, kuinka mestari oli murhattu hänen silmiensä edessä eräällä käytävällä, jonne Olivierin oli mestarin käskystä täytynyt yöllä seurata häntä, ja kuinka hän oli suurimmilla voimaponnistuksilla kantanut kotiin tuon raskaan miehen, jota hän ei luullut kuolettavasti haavoittuneeksi. Aamun valjetessa olivat talon muut asukkaat, joiden huomiota oli herättänyt yöllinen kolina, äänekäs itku ja valitus, saapuneet työpajaan ja löytäneet heidät yhä vielä polvistuneina isän ruumiin ääressä. Syntyi yleinen melu, santarmit tunkeutuivat sisään ja syyttäen Olivieria mestarinsa murhasta veivät hänet vankilaan.

Madelon kuvasi sitten liikuttavalla tavalla rakastetun Olivierinsa hyvyyttä, hurskautta ja uskollisuutta. Kuinka hän oli kunnioittanut mestariansa kuin omaa isäänsä, kuinka viimeainittu oli täydellisesti vastannut Olivierin rakkauteen, kuinka mestari oli valinnut hänet vävykseen hänen köyhyydestään huolimatta, sillä hän oli yhtä taitava ammatissaan kuin uskollinen ja jalomielinen käytöksessään.

Kaiken tämän kertoi Madelon mitä vilpittömimmällä tavalla ja lopetti kertomuksensa vakuutuksella, että vaikka hän olisi omin silmin nähnyt Olivierin iskevän tikarin hänen isänsä rintaan, niin pitäisi hän sitä pikemmin saatanan silmäkääntötempuna kuin uskoisi, että hänen Olivierinsa voisi tehdä niin kauhean julman rikoksen.

Madelonin suuri suru liikutti syvästi neiti Scuderin mieltä ja hän oli taipuvainen pitämään Olivier-parkaa aivan viattomana. Tiedusteltuaan asiaa eri henkilöiltä sai neiti varman vakaumuksen, että Madelonin kertomus mestarin ja hänen kisällinsä kotoisista suhteista oli kaikin puolin oikea. Talon muut asukkaat, Cardillacin naapurit ylistivät yksimielisesti Olivierin mallikelpoista siveellisyyttä, hurskautta, uskollisuutta ja uutteruutta, kukaan ei tiennyt kertoa hänestä mitään pahaa, mutta kun tuli puhe tuosta kamalasta teosta, kohauttivat kaikki olkapäitään arvelleen, että siinä oli jotakin käsittämätöntä.

Asetettuna "chambre ardente"-tuomioistuimen eteen kielsi Olivier, kuten neiti Scuderille kerrottiin, mitä jyrkimmin ja rohkeasti syyllisyytensä tekoon, josta häntä syytettiin, ja väitti, että hänen mestarinsa päälle oli hyökätty kadulla hänen läsnä ollessaan ja murhattu hänet, että hän oli kantanut haavoittuneen mestarinsa vielä hengissä kotiin, jossa tämä kuitenkin oli pian kuollut. Madelonin kertomus oli siis tässä suhteessa täysin yhtäpitävä.

Neiti Scuderi johti yhä uudestaan mieleensä tuon pelottavan tapahtuman pienimmätkin yksityisseikat. Hän tutki tarkoin, oliko mestarin ja kisällin välillä koskaan ollut mitään riitaa, oliko Olivier vapaa

äkkikipaisuudesta, joka usein valtaa hyväluontoiset ihmiset kuin sokea raivo ja saattaa heidät tekoihin, jotka ovat kokonaan heidän tahtonsa vastaisia. Mutta kuta innostuneemmin Madelon puhui siitä tyynestä kotionnosta, jota nämä kolme ihmistä vilpittömän rakkauden yhdistäminä olivat nauttineet, sitä enemmän katosi pieninkin epäluulon varjo murhasta syytettyä Olivieria vastaan.

Harkiten tarkoin kaikki ja edellyttäen, että Olivier kaikesta siitä huolimatta, mikä selvästi puhui hänen viattomuutensa puolesta, olisi kuitenkin Cardillacin murhaaja, ei neiti Scuderi voinut keksiä mitään järjellistä syytä tekoon, joka kaikissa tapauksissa oli turmeleva Olivierin onnen.

Hän on köyhä, mutta taitava, ajatteli neiti Scuderi. Hänen on onnistunut voittaa kuuluisimman mestarin suosio, hän rakastaa mestarinsa tytärtä, mestari antaa suostumuksensa heidän rakkaudelleen, hänelle avautuu tie onneen ja varallisuuteen koko elinajakseen.

Mutta jos nyt, Jumala tiesi, millä tavoin kiihtyneenä, Olivier olisi vihanvimmassa hyökännyt hyväntekijänsä, isänsä päälle ja murhannut hänet, niin mitä pirullista teeskentelytaitoa vaadittaisiinkaan, jotta rikollinen voisi käyttäytyä tällaisen teon jälkeen niin kuin Olivier on käyttäytynyt.

Ollen nyt varmasti vakuutettu Olivierin syyttömyydestä päätti neiti Scuderi pelastaa tämän viattoman nuorukaisen, maksoi se mitä maksoi.

Hänestä näytti kuitenkin viisaimmalta, ennen kuin hän anoisi itse kuninkaalta armoa, kääntyä ensin oikeuden puheenjohtajan Regnien puoleen, kiinnittää hänen huomiotansa kaikkiin niihin seikkoihin, jotka epäilemättä puhuivat Olivierin viattomuuden puolesta, ja siten ehkä saada aikaan oikeuden puheenjohtajassa syytetylle edullinen sisäinen vakaumus, joka samalla vaikuttaisi edullisesti oikeuden muihin jäseniin.

Regnie otti neiti Scuderin vastaan sillä korkealla kunnioituksella, jota tämä arvokas, kuninkaankin suuresti kunnioittama nainen täydellä syyllä voi vaatia. Hän kuunteli tyynesti kaikkea, mitä neidillä oli sanomista tuosta kamalasta teosta, Olivierin olosuhteista ja hänen luonteestaan. Hieno melkein ivallinen hymy oli ainoa, millä hän todisti, etteivät neiti Scuderin vakuutukset ja runsaiden kyynelten säestämät kehoitukset, ettei hän, kuten yleensä tuomarit, olisi syytetyn vihemies, vaan ottaisi myöskin huomioon kaiken sen, mikä puhui syytetyn puolesta, kaikuneet aivan kuuroille korville.

Kun neiti Scuderi nyt vihdoin aivan väsyneenä ja kuivaten kyyneleitä silmistään lakkasi puhumasta, lausui Regnie:

— On täydellisesti teidän hyvän sydämenne mukaista, arvoisa neiti, että te nuoren rakastuneen tytön kyynelistä heltyneenä uskotte kaikki, mitä hän teille esittää, niin, vieläpä sekin, ettette voi käsittää tämän kauhean rikoksen mahdollisia syitä. Mutta toisin on asianlaita tuomariin nähden, joka on tottunut paljastamaan julkean tekopyhyyden. Ei ole virkani mukaista, selittää jonkun rikosjutun kulkua jokaiselle, joka sitä minulta kysyy. Arvoisa neiti, minä täytän velvollisuuteni, maailman tuomiosta välitän vähät! Vaviskoot rikolliset Chambre ardenten edessä, joka ei tunne muuta rangaistusta kuin veren ja tulen. Mutta jotta te, arvoisa neiti, ette pitäisi minua kovaluontoisena ja julmana hirviönä, sallikaa minun muutamain sanoin selittää teille tämän nuoren pahantekijän rikollisuuden laatua. Teidän terävänäköisyytenne tulee varmaankin sen jälkeen halveksimaan sitä hyväntahtoisuutta, joka on teille kunniaksi, mutta joka ei ollenkaan sovi minulle. Kuulkaa siis!

Aamulla löydetään René Cardillac murhattuna tikarinpistolla. Hänen luonansa ei ole ketään muita kuin hänen kisällinsä ja tyttärensä. Olivierin kamarista löydetään m.m. tuoreella verellä tahrattu tikari, joka sopii tarkalleen murhatun haavaan.

"Cardillac", selittää Olivier, "murhattiin yöllä minun silmiäni edessä."

"Aiottiinko hänet ryöstää?"

"Sitä en tiedä!"

"Sinä kävelit hänen kanssansa, etkä voinut pidättää murhaajaa, ottaa häntä kiinni, huutaa apua?"

"Mestari kulki viidentoista tai kahdenkymmenen askeleen päässä minun edelläni, minä seurasin häntä."

"Mutta minkä tähden niin kaukana?"

"Mestari tahtoi niin."

"Mitä oli mestari Cardillacilla muuten niin myöhään kadulla tekemistä?"

"Sitä en voi sanoa."

"Mutta muulloin hän ei koskaan ole lähtenyt kotoaan klo 9 jälkeen illalla?"

Tässä Olivier takertuu, hän hämmentyy, voihkii, heltyy kyyneliin ja vakuuttaa kaiken pyhän nimessä, että Cardillac todellakin lähti ulos mainittuna yönä ja sai surmansa.

Mutta huomatkaa, neiti! On aivan varmasti todistettu, ettei Cardillac tuona yönä poistunut asunnostaan. Olivierin väite, että he olisivat todellakin lähteneet yhdessä ulos, on siis julkea valhe. Talon ulko-ovi on varustettu raskaalla lukolla, joka avattaessa ja suljettaessa pitää aika melua. Ja sitä paitsi narisevat ja ulvovat portin saranat aivan kauheasti, niin että, kuten nyt kokeiltaessa on todennettu, siten syntynyt melu kuuluu aina talon yläkerrokseen saakka. Alakerrassa, siis aivan ulko-oven vieressä, asuu vanha mestari Claude Patru emännöitsijänsä kanssa, joka viimeainittu on tosin lähes 80-vuotias, mutta vielä sangen reipas ja ketterä ihminen. Nämä molemmat henkilöt kuulivat, kuinka Cardillac kyseenalaisena iltana täsmälleen kello 9 tuli portaita alas, sulki ja lukitsi oven suurella kolinalla, nousi jälleen ylös asuntoonsa, luki ääneen iltarukouksensa ja, mikäli ovien käynnistä voi päätää, meni makuukamariinsa. Mestari Claudea vaivaa unettomuus, kuten tavallisesti vanhoja ihmisiä. Mainittuna yönä ei hän voinut nukkua hiventäkään. Emännöitsijä sytytti sen vuoksi noin kello 10 aikaan kynttilän ja istuutui mestari Clauden luokse pöydän ääreen lukemaan. Ajatuksiinsa vaipuneena vanhus milloin istuutui nojatuoliin, milloin taas nousi ja käveli hiljaa ja hitaasti edestakaisin huoneessa koettaen siten tyyntä hermojaan.

Puolivyöhön saakka vallitsi talossa täydellinen hiljaisuus. Silloin kuulivat he toisesta kerroksesta raskaita askelia, kovan kolauksen, ikäänkuin joku raskas esine olisi pudonnut lattialle, ja heti senjälkeen kumeata voihtinaa. Molemmat valtasi omituinen levottomuus ja sydämenahdistus. Juuri tapahtuneen kamalan rikoksen kauhut kulkivat heidän ohitsensa. Aamun valjetessa tuli pimeyden työ sitten päivänvaloon.

— Mutta, — ehätti neiti Scuderi keskeyttämään hera Regnien kertomusta, — mutta kaikkien pyhimysten nimessä, voitteko te, ottamalla huomioon kaikki ne olosuhteet, joista juuri olen seikkaperäisesti kertonut, voitteko keksiä jonkun syyn tähän kamalaan tekoon?

— Sehän on selvää, vastasi Regnie, — Cardillac ei ollut köyhä, hänellä oli mainioita jalokiviä.

— Mutta, — jatkoi neiti Scuderi, — tytärhän peri tietysti kaikki?

— Te unhotatte, että Olivierista oli tuleva Cardillacin vävy. Hänen täytyi ehkä jakaa saalis tahi tehdä murha kokonaan toisten hyväksi, lausui Regnie.

— Jakaa, murhata toisten hyväksi? — kysyi neiti Scuderi hämmästyneenä.

— Olkaa varma siitä, jatkoi oikeuden puheenjohtaja, — olkaa varma siitä, neiti Scuderi, että Olivier olisi jo aikoja sitten vuodattanut verensä Grève-torilla, jollei hänen rikoksensa olisi tuon hämärän salaisuuden yhteydessä, joka tähän saakka on pitänyt koko Parisia kauhun vallassa. Olivier kuuluu ilmeisesti siihen julmaan rosvojoukkoon, joka uhmailten tuomioistuinten valppautta, ponnistuksia ja tutkimuksia on osannut varmasti ja rangaistusta välttää suorittaa konnantekojaan. Hänen kauttaan saadaan, — on saatava kaikki selville. Cardillacin haava oli aivan samallinen kuin kaikkien muittenkin kaduilla ja taloissa murhattujen ja ryöstettyjen. Mutta ratkaisevin todistus on se, että koko sinä aikana, minkä Olivier Brusson on istunut telkien takana, ei ole tapahtunut ainoatakaan murhaa eikä ryöväystä. Kadut ovat nyt yhtä turvallisia yöllä kuin päivälläkin. Tämä todistaa selvästi, että Olivier on luultavasti ollut tuon murhaajaliiton johtajana. Hän ei vielä tahdo tunnustaa, mutta meillä on kyllä keinoja saada hänet puhumaan vastoin tahtoansakin.

— Entä Madelon, — huudahti neiti Scuderi, — Madelon, tuo uskollinen, viaton kyyhkynen?

— Turhia, — lausui Regnie myrkyllisesti hymyillen, — kuka takaa, ettei hän ole osallisena jutussa.

— Mitä sanotte? — voihtasi neiti Scuderi. — Se on aivan mahdotonta. Isänsäkö? Tuo tyttöraukka!

— Oi, kyllä, — jatkoi Regnie. — Muistakaa vain Brinvillieriä! Suonette minulle anteeksi, jos piakkoin katson tarpeelliseksi riistää teiltä turvattinne ja sulkea hänet vankilaan.

Neiti Scuderia värisytti tämä kauhea epäluuloisuus. Hänestä tuntui, ettei mikään uskollisuus, mikään hyve voinut löytää armoa tämän peloittavan miehen edessä, että hän vainusi murhaa ja veritöitä sisimmissä, salaisimmissakin ajatuksissa.

Neiti Scuderi nousi. "Olkaa inhimillinen", se oli ainoa, mitä hän raskaasti hengittäen sai sanotuksi. Kun hän juuri aikoi laskeutua portaita alas, jonne herra Regnie kursailevan kohteliaasti oli saattanut

häntä, heräsi hänessä omituinen ajatus.

— Sallittaisiinko minun ehkä nähdä onnetonta Olivier Brussonia? — kysyi hän äkkiä kääntyen oikeuden puheenjohtajalta.

Herra Regnie katsahti häneen epäröivästi, mutta sitten vetäytyivät hänen kasvonsa niille ominaiseen vastenmieliseen hymyyn.

— Te varmaankin, sanoi hän, te varmaankin tahdotte nyt, arvoisa neiti, tutkia Olivierin syyllisyyttä tai syyttömyyttä luottaen enemmän omaan tunteeseenne, sielunne sisäiseen ääneen kuin siihen, mitä me olemme nähneet. Jollette kammoksu rikollisten kolkkoa olinpaikkaa, jollei teitä inhota nähdä turmellusta sen kaikilla eri asteilla, niin ovat vankilan ovet teille avoinna parin tunnin kuluttua. Ja teille esitetään Olivier Brusson, jonka kohtalo niin suuressa määrin herättää teidän myötätuntoanne.

Neiti Scuderi ei todellakaan voinut tulla vakuutetuksi tämän nuoren miehen syyllisyydestä. Kaikki puhui Olivieria vastaan ja mikään tuomari maailmassa ei olisi voinut näin ratkaisevien tosiasiain vallitessa menetellä toisin kuin Regnie. Mutta se perheonnen sopusointuisuus, jota Madelon niin elävästi oli kuvannut neiti Scuderille, himmensi kaikki pahat epäluulot, ja näin ollen uskoi hän mieluummin selittämättömän salaisuuden kuin sitä, jota koko hänen sisäinen olemuksensa jyrkästi vastusti.

Hän päätti vielä kerran kuulla Olivierin suusta tarkan kertomuksen tuon onnetoman yön tapahtumista ja, mikäli mahdollista, päästä sen salaisuuden perille, joka ehkä tuomareilta jäisi selittämättä, koska heidän mielestään oli ehkä hyödytöntä huolehtia siitä sen enempää.

Kun neiti Scuderi oli saapunut vankilaan, vietiin hänet suureen, valoisaan odotushuoneeseen. Pian kuuli hän kahleiden kalinaa. Olivier Brusson tuotiin huoneeseen, jossa neiti odotti. Mutta samalla kun Olivier näyttäytyi kynnyksellä, vaipui neiti Scuderi pyörtyneenä maahan. Kun hän jälleen tointui, oli Olivier kadonnut. Hän tahtoi heti päästä vaunuihinsa, pois näistä rikollisuuden saastuttamista huoneista.

Heti ensimmäisellä silmäyksellä oli hän tuntenut Olivier Brussonin samaksi nuorukaiseksi, joka Pontneuf-sillalla oli heittänyt kirjelapun hänen vaunuihinsa ja joka oli tuonut hänelle jalokivirasian. Kaikki epäilykset olivat nyt haihtuneet, Regnien kauhea epäluulo oli saanut vahvistuksensa. Olivier Brusson kuului pelättyyn murhaajaliittoon, hän varmaankin oli murhannut myöskin mestari Cardillacin.

Entä Madelon?

Tuntien katkeraa pettymystä ja ankaraa mielenahdistusta alkoi neiti Scuderi epäillä kaikkea. Hänen sieluunsa hiipi kauhea epäluulo Madelonia kohtaan. Ehkä hänkin kuului salaliittoon ja oli syyllinen tähän hirmuiseen verityöhön. Kun ihmisen sielussa syntyy joku kuva, hakee ja löytää hän värejä maalatakseen sen yhä räikeämmäksi. Niin myöskin neiti Scuderi, harkitessaan uudestaan tapahtuman yksityisseikkoja ja pienimpiäkin piirteitä Madelonin käyttäytymisessä, löysi nyt paljon sellaista, joka tuki tätä epäluuloa. Monet seikat, jotka tähän saakka olivat hänen mielestään todistaneet viattomuutta ja puhtautta, näyttivät nyt synnillisen pahuuden ja harkitun teeskentelyn varmoilta merkeiltä. Sydäntäsärkevät valitukset, katkerat kyyneleet, nehan voivat aiheutua kuolemanpelosta, kauhusta saada nähdä rakastettunsa mestattuna, vieläpä itse kaatua pyövelin käden kautta. Varmasti päättäen heti karkoittaa luotansa tuon käärmeen, jota hän oli povellaan vaalinut, astui neiti Scuderi vaunuista. Kun hän astui huoneeseensa, heittäytyi Madelon hänen jalkainsa juureen. Nostaen ihanat silmänsä hyväntekijänsä puoleen, pusertaen käsiään aaltoilevaa poveansa vastaan, rukoili hän apua ja lohdutusta. Vaivoin hilliten itsensä ja koettaen antaa äänellensä mahdollisimman vakavan ja levollisen sävyn lausui neiti Scuderi:

— Mene! Mene! Sure vain murhaajaa, joka odottaa häpeällisen tekonsa ansaittua rangaistusta. Pyhä Neitsyt varjelkoon, ettei sinua itseäsi syytetä raskaasta rikoksesta.

— Ah, kaikki on nyt hukassa!

Kimakasti parkaisten kaatui Madelon pyörtyneenä lattialle. Neiti Scuderi käski Martinièren huolehtia tytöstä ja poistui itse toiseen huoneeseen.

Sisäisesti raadeltuna ja kyllästytneenä kaikkeen maalliseen toivoi neiti Scuderi pääsevänsä pois tästä pahuuden maailmasta. Hän kirosi kohtaloa, joka katkeraa ivaa tehden oli suonut hänelle niin pitkän iän vahvistaakseen uskoansa hyvään ja oikeaan, mutta nyt vanhuuden päivillä hävitti tämän kauniin kuvan, joka oli luonut valoa hänen elämäänsä.

Hän kuuli, kuinka Martinière vei pois Madelonin, joka huokaili ja valitti hiljaa: — Ah hänetkin — hänetkin ovat nuo julmurit villinneet. Voi, minua kurjaa! Oi, onnetonta Olivieria!

Nämä valitukset tunkeutuivat neiti Scuderin sydämeen ja uudestaan alkoi hänen sielussaan herätä aavistus tuntemattomasta salaisuudesta, usko Olivierin viattomuuteen. Ristiriitaisten tunteiden ahdistamana, aivan mielettömänä huudahti Scuderi:

— Mikä helvetillinen voima on sekoittanut minut tähän ilettävään juttuun, joka maksaa ehkä henkeni!

Samassa astui Baptiste sisään kalpeana ja pelästyneenä ilmoittaen, että santarmiluutnantti Desgrais odotti oven ulkopuolella. Voisinin ilettävän jutun jälkeen pidettiin Desgraisin ilmestymistä johonkin taloon varmana enteenä kiusallisista syytöksistä. Siitä johtui Baptisten pelko ja sen vuoksi kysyi neiti häneltä lempeästi hymyillen:

.- Mikä sinua vaivaa, Baptiste? Olikohan Scuderin nimi Voisinin luetteloissa?

— Kristuksen tähden! — vastasi Baptiste kokonaan vavisten, — kuinka voitte edes lausua jotain sellaista. Mutta Desgrais — tuo kauhea Desgrais tekeytyy niin salaperäiseksi, tahtoo ollenkaan odottamatta päästä puheillenne!

— No, kunnan Baptiste, — lausui Scuderi, tuokaa vain kohta sisälle tuo mies, joka teistä näyttää niin pelottavalta, mutta joka ei laisinkaan huolestuta minua!

— Oikeuden puheenjohtaja Regnie, — lausui Desgrais astuttuaan huoneeseen, — on lähettänyt minut teidän luoksenne, arvoisa neiti, esittämään erään pyynnön, jonka täyttämistä hän ei suinkaan voisi toivoa, jollei hän tuntisi teidän hyvyttänne, teidän rohkeuttanne, jollei viimeinen keino julman verityön selville saamiseksi olisi juuri teidän kädessänne, jollette te itse jo olisi ottanut osaa tuohon ilettävään juttuun, joka pitää Chambre ardentea ja meitä kaikkia suuressa jännityksessä. Sen jälkeen kun Olivier Brusson näki teidät, on hän ollut puolihulluna raivosta. Oltuaan jo hyvin taipuvainen tunnustamaan, vannoo hän nyt uudestaan Kristuksen ja kaikkien pyhimysten nimessä olevansa aivan viaton Cardillacin murhaan, niin kernaasti kuin hän tahtookin kärsiä kuolemanrangaistuksen, jonka hän on muka ansainnut. Huomatkaa, neiti, tuo viimeinen lisäys viittaa ilmeisesti muihin rikoksiin, jotka painavat hänen omaatuntoaan. Turhia ovat kuitenkin olleet kaikki ponnistuksemme saada hänet lausumaan sanaakaan, ei edes uhkauksemme kiduttaa häntä ole auttanut. Hän rukoilee ja vannottaa meitä, että antaisimme hänen keskustella teidän kanssanne, ainoastaan teille tahtoo hän tunnustaa kaikki. Alennuteko, arvoisa neiti, kuulemaan Brussonin tunnustusta?

— Kuinka! — huudahti neiti Scuderi vihanvimmassa. — Tuleeko minun toimia kuolemanrikoksia käsittelevän tuomioistuimen apurina, pitäisikö minun väärin käyttää tuon onnettoman miehen luottamusta saattaakseni hänet mestauslavalle. Ei, herra Desgrais! Vaikkapa Brusson olisikin kurja murhaaja, en kuitenkaan voisi kavaltaa häntä niin halpamaisesti. En halua tietää mitään hänen salaisuuksistaan, jotka kumminkin pyhänä tunnustuksena sulkisin sydämeeni.

— Ehkäpä kuitenkin, — lausui Desgrais vieikkaasti hymyillen, ehkäpä kuitenkin, arvoisa neiti, muutatte mielenne, kun olette kuulleet, mitä Brussonilla on sanomista. Tehän itse pyysitte oikeuden puheenjohtajaa olemaan inhimillinen? Hän noudattaa pyyntöänne suostuessaan Brussonin mielettömään toivomukseen ja tahtoo täten koetella vielä viimeistä keinoa, ennen kuin hän ryhtyy kidutukseen, jota Brusson muuten jo kauan sitten olisi ansainnut.

Neiti Scuderi hätkähti vaistomaisesti.

— Katsokaas, arvoisa neiti, — jatkoi Desgrais, teidän ei suinkaan tarvitse vaivautua toistamiseen noihin synkkiin vankilahuoneisiin, jotka herättävät teissä kauhua ja inhoa. Yön hiljaisuudessa, huomiota herättämättä tuodaan Olivier Brusson kuin vapaa mies teidän luoksenne kotia. Kenenkään kuulematta, mutta hyvin vartioituna voi hän sitten vapaasti tunnustaa teille kaikki. Ettei teidän tarvitse pelätä mitään tuon onnettoman puolelta, siitä vastaan teille omalla hengelläni. Hän puhuu teistä vilpittömällä kunnioituksella. Hän vannoo, että ainoastaan kova kohtalo, joka on estänyt häntä tapaamasta teitä aikaisemmin, on syössyt hänet kuolemaan. Ja onhan teillä sitten täysi vapaus ilmaista siitä, mitä Brusson teille kertoo, niin paljon kuin itse haluatte. Eihän teitä voi pakottaa puhumaan enempää.

Neiti Scuderi vaipui syviin mietteisiin. Hänestä tuntui kuin olisi hänen täytynyt totella korkeampaa voimaa, joka vaati häneltä jonkun kauhean salaisuuden paljastamista, ikäänkuin hän ei enää voisi vapautua siitä ihmeellisestä tapahtumain vyyhdestä, johon hän tahtomattansa oli sekaantunut. Nopeasti päättäen lausui hän arvokkaasti:

— Jumala antakoon minulle lujuuutta ja kestävyyttä! Tuokaa Brusson tänne, tahdon puhutella häntä.

Samoin kuin silloin, kun Brusson oli tuonut jalokivirasian, kolkutettiin nytkin yöllä neiti Scuderin talon ovelle. Baptiste, jolle oli ilmoitettu odotetusta käynnistä, avasi oven. Neiti Scuderi tunsu kylmää väristystä kuullessaan hiljaisista askeleista ja puheenmuminasta, että Brussonia saattaneet vartiat hajautuivat talon kaikille käytäville.

Huoneen ovi avautui hiljaa. Desgrais astui sisään, häntä seurasi Olivier Brusson kahleista vapaana, siististi puettuna.

— Arvoista neiti, tässä on Brusson, — lausui Desgrais kohteliaasti kumartaen ja poistui kohta huoneesta.

Brusson vaipui polvilleen neiti Scuderin eteen, rukoilevasti kohotti hän ristiin pannut kätensä, samalla kun vuolaat kyöneleet valuivat hänen silmistään.

Neiti Scuderi katsoi häneen kalpeana, voimatta lausua sanaakaan. Vaikka nuorukaisen kasvot olivat kauhun ja tuskan vääristämät, loisti niistä kuitenkin rehellisen sielun puhdas ilme. Kuta kauemmin neiti Scuderi katseli Brussonia, sitä elävämpänä heräsi hänessä muisto jostakin rakkaasta henkilöstä, jota hän ei nyt kuitenkaan voinut selvästi muistaa. Kauhun tunne katosi kokonaan, hän unhotti, että hänen edessään oli Cardillacin murhaaja, ja hänelle ominaisella hyväntahtoisen lempeällä äänellä lausui hän:

— No, Brusson, mitä teillä on minulle sanomista?

Ollen yhä vielä polvistuneena pääsi Olivierilta syvän, vilpittömän murheen huokaus, kun hän lausui:

— Oi, arvoisa, korkeasti kunnioitettava neiti, onko pieninkin muisto minusta jo haihtunut?

Katsellen häntä vieläkin tarkkaavammin vastasi neiti Scuderi, että hänen piirteensä muistuttivat kyllä jotakin rakastettua henkilöä ja että Olivier sai kiittää tätä yhdennäköisyyttä, jos hän voi voittaa syvän inhonsa murhaajaa kohtaan ja kuunnella häntä tyyneesti.

Kovin loukkaantuneena näistä sanoista nousi Brusson nopeasti ja luoden synkistyneen katseensa lattiaan astui askeleen taaksepäin. Sitten lausui hän kolkolla äänellä:

— Oletteko siis kokonaan unhottanut Anna Guiot'in? Hänen poikansa Olivier, — poika, jota te olette keinutelleet polvellenne, seisoo edessänne!

— Kaikkien pyhimysten tähden! — huudahti neiti Scuderi peittäen kasvonsa käsillään ja vajoten hervottomana sohvatyynyjä vastaan.

Hänen kauhistumisensa oli kyllä ymmärrettävä. Anna Guiot, köyhän porvarin tytär, oli pienestä pitäen asunut neiti Scuderin luona, joka hellän äidin tavoin kasvatti häntä kaikella hartaudella ja huolella, kuten omaa lastansa. Kun tyttö oli tullut täysikasvuiseksi, kosi häntä eräs kaunis, siveellinen nuorukainen Claude Brusson. Kun tämä oli taitava kelloseppä, joka varmaankin tuli hyvin toimeen Parisissa, ja kun Annakin rakasti häntä sydämellisesti, niin antoi neiti Scuderi empimättä suostumuksensa kasvattityttärensä avioliittoon Brussonin kanssa. Nuoret perustivat kodin, elivät hiljaisessa onnessa ja heidän rakkausliittonsa kävi vielä lujemmaksi, kun heille syntyi kaunis poika, joka oli kuin armaan äitinsä kuva.

Neiti Scuderi jumaloi pikku Olivieria, anasti hänet usein äidiltä tuntikausiksi, vieläpä kokonaisiksi päiviksikin hyväilläkseen ja hemmotellakseen häntä. Poika tottui näin häneen täydellisesti ja oli yhtä mielellään hänen kuin äitinsä luona. Kolme vuotta kului onnellisesti, kunnes Brussonin virkaveljet ammattikateudesta saivat aikaan sen, että hänen työnsä alkoi vähentyä päivä päivältä, niin että hän lopulta tuskin voi elättää itseänsä. Lisäksi tuli ikävä ihanaan kotikaupunkiin Genèveen ja eräänä kauniina päivänä lähtikin pieni perhe matkalle välittämättä neiti Scuderin estelyistä, ja vaikka hän lupasi kaikkea mahdollista avustusta. Vielä pari kertaa kirjoitti Anna kasvattiäidilleen, mutta sitten hän vaikeni ja neiti Scuderi otaksui, että onnellinen elämä Brussonin kotiseudulla saattoi heidät unhottamaan entisyyden.

Siitä oli nyt kulunut tasan 23 vuotta, kun Brusson vaimoineen ja lapsineen jätti Parisin muuttaakseen Genèveen.

— Oi, kauheata, — huudahti neiti Scuderi vähän toinnuttuaan, — oi, kauheata! Sinäkö Olivier? Annani poika! Ja nyt!

— Tuskinpa koskaan, — lausui Olivier tyyneesti ja hillitysti, — tuskinpa koskaan olisitte voineet aavistaa, että poikanen, jota te hemmottelitte kuin armahin äiti, jonka suuhun te, häntä sylissäne keinutellen, pistitte makeisen toisensa jälkeen, jolle te annoitte monenmoisia hyväilynimiä, että tämä poika kerran nuorukaiseksi kasvaneena seisoi edessänne syytettynä mitä kauheimmasta verityöstä. En ole moitteeton, Chambre ardente voi kyllä syyttää minua rikoksesta, mutta niin totta kuin toivon kuolevani autuaana, vaikkapa sitten mestaajan käden kautta, olen vapaa kaikista veritöistä, onneton Cardillac ei kaatunut minun käteni kautta.

Nämä sanat lausuessaan alkoi Olivier vapista ja horjua. Vaieten osoitti neiti Scuderi Olivierin vieressä olevaa pientä tuolia. Hän laskeutui hitaasti istumaan.

— Minulla oli kyllin aikaa, — jatkoi Olivier, — valmistautua tähän keskusteluun, jota pidän armeliaan taivaan viimeisenä lahjana minulle, ja koota koko mielenmalttini kertoakseni teille kauhean, sanomattoman onnettoman kohtalon tarinan. Olkaa armollinen ja kuulkaa minua tyynesti, vaikkakin sen salaisuuden paljastaminen, josta teillä ei voi olla vähintäkään aavistusta, voi hämmästyttää teitä, vieläpä saattaa teidät kauhistumaan.

— Oi, jospa onneton isäni ei koskaan olisi jättänyt Parisia! — Niin kauan kuin muistini ulottuu Genèvessä oloikaamme, näen aina itseni toivottomien vanhempieni kyynelten kostuttamana. Itsekin hellyin usein kyyneliin heidän valituksiaan kuullessani, vaikka en niitä ymmärtänytkään. Vasta myöhemmin selvästi tajusin sen ahdistavan puutteen ja syvän kurjuuden alastoman todellisuuden, jossa vanhempani elivät. Isäni oli pettynyt kaikissa toiveissaan. Syvän surun murtamana ja ahdistamana kuoli hän samalla hetkellä, kun hän oli onnistunut hankkimaan minulle oppilaanpaikan erään kultasepän luona. Äitini puhui paljon teistä, hän tahtoi valittaa teille onnettomuuttaan, mutta kurjuuden synnyttämä pelkuruus valtasi sitten hänet. Tämä sekä ehkä myöskin väärä häveliäisyys, mikä usein kalvaa runneltuja sydämiä, pidätti hänet panemasta toimeen tätä päätöstä. Muutamia kuukausia isäni kuoleman jälkeen seurasi äitikin häntä haunaan.

— Anna-parka, Anna-parka! — huudahti neiti Scuderi tuskan valtaamana.

— Kiitetty ja ylistetty olkoon ikuinen taivas, että hän on poissa, ettei hänen tarvitse nähdä rakkaan poikansa kuolevan häväistynä mestauslavalla! — huudahti Olivier kovalla äänellä luoden kauhistuneen katseen korkeutta kohti. Oven ulkopuolella kuului liikettä ja levottomia askeleita.

— Ahaa, — sanoi Olivier katkerasti hymyillen, — Desgrais pitää apulaisensa valveilla, ikäänkuin minä voisin paeta täältä. Mutta eteenpäin!

— Mestarini kohteli minua ankarasti, vaikka pian olin paras hänen työmiehistään, vieläpä lopulta voitin mestarinikin. Kerran saapui työpajaamme eräs muukalainen ostaakseen muutamia takeita. Kun hän näki minun valmistamani kauniin kaulakoristeen, taputti hän minua ystävällisesti olkapäälle ja silmäillen koristetta lausui:

— Hyvä, hyvä, nuori ystäväni, tähän on vallan oivallista työtä. Enpä todellakaan tiedä, kuka muu olisi teitä etevämpi kuin René Cardillac, joka varmaankin on maailman paras kultaseppä. Hänen luoksensa teidän pitäisi mennä. Ilolla hän ottaisi teidät työpajaansa, sillä te voisitte auttaa häntä hänen taiteellisessa työsssänsä ja ainoastaan häneltä olisi teillä vielä jotakin oppimista.

Vieraan sanat painuivat syvälle sydämeeni. Minä en saanut enää mitään rauhaa Genèvessä, sisäinen pakko ajoi minua pois sieltä. Vihdoin onnistuin pääsemään vapaaksi silloisen mestarini palveluksesta. Saavuin Pariisiin.

René Cardillac otti minut kylmästi ja tøykeästi vastaan. Minä olin hellittämätön, hänen täytyi antaa minulle työtä, niin vastenmielistä kuin se hänestä olikin. Sain valmistakseni pienen sormuksen. Kun jätin työn valmiina hänelle, tuijotti hän minuun säkenöivillä silmillään, ikäänkuin katsoakseen sieluni sisimpään. Hän lausui:

"Olet kunnollinen työmies, voit muuttaa luokseni ja auttaa minua työpajassa. Maksan sinulle hyvin, tulet olemaan minuun tyytyväinen."

Ja Cardillac piti sanansa. Olin ollut jo useampia viikkoja hänen palveluksessaan näkemättä Madelonia, joka muistaakseni oleskeli silloin maalla jonkun naispuolisen sukulaisen luona. Vihdoin saapui hän. Oi taivas, mitä tapahtuikaan minulle nähdessäni tuon enkelin! Onko kukaan rakastanut niin kiihkeästi kuin minä? Ja nyt! Oi Madelon!

Mielenliikutuksesta ei Olivier voinut jatkaa. Hän painoi molemmat kätensä kasvoilleen ja nyyhkytti katkerasti. Voittaen vihdoin tuskansa jatkoi hän:

— Madelon loi minuun ystävällisiä silmäyksiä. Hän kävi yhä useammin työpajassa. Ihastukseksi huomasin hänen rakastavan minua. Vaikka isä vartioi meitä ankarasti, onnistuimme usein salavihkaa puristamaan toistemme käsiä äänettömästi solmitun liittomme merkiksi. Cardillac ei näyttänyt huomaavan mitään. Minä ajoin kosta Madelonia vasta sitten, kun ensin olin saavuttanut hänen isänsä suosion ja ansainnut mestarinarvon. Kun eräänä aamuna ajoin ryhtyä työhöni, astui Cardillac luokseni silmät leimuavina vihasta ja ylenkatseesta.

"En tarvitse enää työtäsi, alkoi hän, — saat poistua talostani vielä tällä hetkellä, äläkä koskaan enää näyttäydy edessäni. On tarpeetonta sanoa, miksi en voi sinua enää sietää luonani. Makea hedelmä, jota sinä köyhä raukka kurottaudut ottamaan, on liian korkealla!"

Tahdoin puhua, mutta hän tuuppasi minua nyrkillään ja heitti minut ovesta ulos. Kaatuessani

loukkasin pahasti pääni ja käsivarteni. Kiihtyneenä ja tuskan murtamana lähdin talosta ja löysin vihdoin St. Martinin esikaupungin äärimmäisestä perukasta erään tuttavan, joka otti minut luoksensa asumaan kolkkoon kellarikamariin. Minulla ei ollut rauhaa, ei lepoa. Öisin hiiviskelin Cardillacin talon ympärillä kuvitellen mielessäni, että Madelon kuulisi huokaukseni ja valitukseni, että saisin ehkä puhutella häntä ikkunan kautta kenenkään kuulematta. Aivoissani liikkui kaikellaisia sekavia suunnitelmia, joiden toteuttamiseen toivoin voivani valmistaa häntä.

Cardillacin taloon liittyi Nicaise-kadun puolella korkea muuri, jossa oli vale-ikkunoita ja puoleksi särkyneitä kivistä hakattuja korkokuvia. Eräänä yönä seisoin erään tällaisen kivikuvan vieressä ja katselin talon pihanpuoleisiin ikkunoihin; muuri, joka ympäröi koko pihaa, esti minua pääsemästä lähemmäksi. Äkkiä huomasin valoa Cardillacin työhuoneen ikkunassa. Oli puoliyön aika. Ennen ei Cardillac koskaan ollut valveilla tähän aikaan vuorokaudesta. Hänellä oli tapana mennä levolle täsmälleen kello 9 illalla. Sydämeni pamppailee pelokkaasta aavistuksesta. Ajattelen mahdollisuutta pujahtaa pihalle. Pian katoaa kuitenkin valo. Minä painaudun kivikuvaa vasten, vale-ikkunan komeroon. Pelästyneenä ponnahtan kuitenkin takaisin tuntiessani kuvan liikahtavan, ikäänkuin se olisi saanut hengen. Yön hämärässä huomaan nyt kiven hitaasti liikkuvan ja sen takaa astuu esiin tumma olento, joka lähtee äänettömästi askelin kulkemaan katua alaspäin. Riennän takaisin kivikuvan luokse: se on kovasti muurissa kiinni kuten ennenkin. Vaistomaisesti, ikäänkuin sisäisen voiman pakosta hiivin poistuvan olennon jälestä. Muurissa olevan Mariankuvan kohdalla katsahtaa olento ympärilleen. Kuvan edessä palavan lampun kirkas valo sattuu suoraan hänen kasvoihinsa. Se on Cardillac! Kuvaamaton pelko, epämiellyttävä kauhuntunne valtaa minut. Ikäänkuin taikavoiman ajamana täytyy minun rientää eteenpäin tuon aavemaisen yökulkijan perään. Vihdoin katoaa Cardillac sivulle varjoon. Hiljaisesta, minulle hyvin tutusta yskäisystä huomaan, että hän on mennyt erään talon käytävään. Mitä tämä merkitsee, mitä hän aikoo? Kysyn itsekseni hämmästyneenä ja painaudun seinää vasten. Hetken kuluttua saapuu talosta laulaen ja rallattaen eräs mies loistava höyhentöyhtö hatussa, kilisevin kannuksin. Kun tiikeri saaliinsa kimppuun syöksyy Cardillac lymypaikastaan miehen päälle, joka silmänräpäyksessä kaatuu koristen maahan. Kauhusta huudahtaen riennän paikalle, Cardillac on kumartuneena maassa makaavan miehen yli. "Mestari Cardillac, mitä te teette?" huudan kovasti. "Kirottu!" murahtaa Cardillac, syöksyy salamannopeudella ohitseni ja katoaa yöhön. Aivan mielettömänä, tuskin pysyen jaloillani lähestyn kaatunutta. Polvistun hänen viereensä tarkastaakseni, olisiko hän ehkä vielä pelastettavissa, mutta ruumiissa ei ole enää elonmerkkiäkään.

Kuolemankauhun valtaamana tuskin huomasin, että poliisit olivat ympäröineet minut.

"Taas nuo pirut ovat pistäneet jonkun kuoliaaksi. Ahaa, nuori mies, mitä täällä teet? Oletko rosvoliiton jäsen? Ylös mies!" huusivat poliisit yhteen ääneen ja tarttuivat minuun. Voin tuskin änkyttää, etten suinkaan kykenisi tekemään moisia kauhuntöitä ja että he antaisivat minun mennä rauhassa tieheni. Eräs heistä tarkastaa sitten lyhdyn valossa kasvojeni ja huudahtaa:

"Sehän on Olivier Brusson, kultasepänkisälli, joka työskentelee rehellisen mestarimme René Cardillacin luona! Tuollainen nulikka murhaa muka ihmisiä kadulla, senpä olet näköinenkin, ja onhan murhamiesten tapaista, että he ruikuttavat ruumiin ääressä ja antavat vangita itsensä. Kuinka kaikki tapahtui, poika? Kerro nopeasti!"

"Aivan minun edessäni, — sanoin minä, hyökkäsi eräs mies tuon päälle, pisti hänet kuoliaaksi ja pakeni salaman nopeudella, kun minä huudahtin. Tahdoin vain katsoa, olisiko kaatunut ollut vielä pelastettavissa."

"Ei, poikaseni, lausuu eräs miehistä, jotka nostavat ruumista maasta, — mennyttä kalua, tikarinpisto on, kuten tavallisesti, osunut sydämeen."

"Piru vieköön, lausuu toinen, — tulimmeko taaskin liian myöhään, kuten toissa päivänäkin."

Näin huudahtellen poistuvat he ruumiin kanssa.

Mielentilaani on mahdoton kuvata. Tunnustelin päätäni, olinko nähnyt pahaa unta. Minusta tuntui, kuin olisin juuri herännyt, ja kummastelin tätä järjetöntä harhakuva. Cardillac, Madelonini isä — kurja murhaaja!

Olin vaipunut voimattomana erään talon kiviportaille. Aamu alkoi yhä enemmän sarastaa. Runsaasti sulilla koristettu upseerinhattu oli edessäni katukäytävällä. Cardillacin verityö, joka oli tapahtunut samalla paikalla, missä istuin, johtui nyt elävästi mieleeni. Kauhustuneena riensin pois paikalta.

Hyvin sekavassa mielentilassa, melkeinpä tunnottomana istuin kamarissani, kun ovi yhtäkkiä avautui ja sisään astui René Cardillac. "Kristuksen tähden! Mitä tahdotte?" huudahtin hänet nähdessäni. Hän astui luokseni tynesti ja ystävällisesti hymyillen, mikä vielä enemmän lisäsi inhontunnettani. Hän otti vanhan raihnaisen tuolin ja istuutui viereeni. Minä en kyennyt nousemaan olkivuoteeltani.

"No Olivier", alkoi hän, "kuinka voit, poika parka? Menettelin todellakin ajattelemattomasti ajaessani sinut talostani. Kaipaan sinua nyt kaikkialla. Minulla on parhaillaan tekeillä työ, jota en voi valmistaa sinun avuttasi. Mitähän, jos uudestaan työskentelisit pajassani? — Sinä vaikenet? Ymmärrän kyllä, olen sinua loukannut. En tahtonut salata sinulta, että kuhertelusi Madelonin kanssa suututti minua. Vasta jälkeinpäin olen asiaa oikein harkinnut ja tullut siihen vakaumukseen, että niin taitava, ahkera ja uskollinen kuin olet, en voi toivoa saavani parempaa vävy-poikaa kuin sinä olet. Tule siis kanssani ja koeta osoittaa, ansaitsetko Madelonin vaimoksesi!"

Cardillacin sanat viilsivät sydäntäni. Minua pöyristytti hänen pahuutensa, en voinut lausua sanaakaan.

"Mitä epäröit", jatkoi hän terävällä äänellä lävistäen minut säkenöivillä silmillään, "mitä epäröit? Et ehkä vielä tänään voi tulla luokseni, sinulla on ehkä muita asioita toimitettavana! Ehkäpä tahdot käydä Desgraisin luona tahi ruveta suorastaan Argensonin tai Regnien palvelukseen. Varo, poika, etteivät ne kynnet, joita tahdot houkutellessi esiin toisten turmioksi, tartu sinuun itseesi ja revä sinua kappaleiksi."

Kiihtynyt mielentilani purkautui nyt yhtäkkiä sanoiksi: "Pelätkööt ne", huusin minä, "pelätkööt ne, joiden omallatunnolla on hirmutöitä, juuri mainitseminne nimiä, minulla ei ole niiden kanssa mitään tekemistä".

"Oikeastaan", jatkoi Cardillac, "on sinulle kunniaksi, Olivier, työskennellä minun, aikansa kuuluisimman mestarin luona, jota kaikkialla kunnioitetaan taiteensa, rehellisyytensä ja oikeudenmukaisuutensa vuoksi, niin että jokainen ilkeämielinen solvaus tulee ankarasti kohtaamaan itse solvaajaa. — Mitä Madeloniin tulee, niin täytyy minun tunnustaa, että saat kiittää myöntävyydestäni yksinomaan häntä. Hän rakastaa sinua kiihkeydellä, jota en ollenkaan olisi voinut luulla tuosta hennosta lapsesta. Heti kun olit poistunut talostani, lankesi hän jalkojeni eteen, syleili polviani ja tunnusti kyyneliä vuodattaen, ettei hän voi elää ilman sinua. Luulin hänen vain hulluttelevan, kuten tavallisesti nuoret rakastuneet hupakot, jotka ovat valmiit kuolemaan kohta, kun ensimmäinen maitoparta suo heille ystävällisen silmäyksen. Mutta Madelon todella sairastui ja alkoi kuihtua, ja kun koetin saada häntä järkiinsä ystävällisellä puheella, huusi hän yhtä mittaa vain sinun nimeäsi. Mitä voin siis tehdä, enhän tahtonut saattaa häntä epätoivoon. Eilen illalla lupasin hänelle suostua kaikkeen ja noutaa sinut takaisin. Yön aikana hän on ruvennut kukoistamaan kuin ruusu, ja odottaa nyt sinua aivan mielettömänä lemmentuosta."

Taivas suokoon minulle anteeksi, mutta aivan tietämättäni, kuinka se tapahtui, huomasin yhtäkkiä olevani Cardillacin kotona.

"Olivier, Olivier! Rakkaani, puolisoni!" huudahti Madelon hillittömänä rientäen luokseni, syleili minua ja puristi minua rintaansa vasten, niin että suurimman onnen tunteen valtaamana vannoin pyhän Neitsyn ja kaikkien pyhimysten kautta, etten koskaan enää häntä jättäisi.

Tätä ratkaisevaa hetkeä muistellessaan joutui Olivier mielenliikutuksen valtaan ja hänen täytyi keskeyttää kertomuksensa. Kuullessaan, että mies, jota hän oli pitänyt hyveen ja oikeuden mukaisuuden perikuvana, oli tehnyt moisia hirmutöitä, tunsu neiti Scuderi kauhunväristyksiä ja huudahti:

— Kauheata! René Cardillac kuului siis tuohon murhaajaliittoon, joka jo kauan sitten on tehnyt hyvän kaupunkimme ryöväreidenluolaksi.

— Mitä sanotte, neiti? — lausui Olivier, Liittoon? Mitään sellaista liittoa ei koskaan ole ollut olemassakaan. Cardillac yksin on harjoittanut kirottua toimintaansa kaikkialla kaupungissa saavuttaen varmasti uhrinsa. Juuri sen vuoksi, että hän toimi yksin, voi hän suorittaa konnantyönsä sellaisella varmuudella, että poliisin oli aivan mahdoton päästä murhaajan jälille.

Mutta sallikaa minun jatkaa, niin saatte tietää mitä turmeltuneimman, mutta samalla onnettomimman ihmisen elämänsalaisuuden. — On helppo ymmärtää, kuinka kiusalliseen asemaan nyt jouduin mestarini luona. Mutta ratkaiseva askel oli otettu, en voinut enää peräytyä. Välistä tuntui minusta, kuin olisin ollut Cardillacin rikostoveri. Ainoastaan Madelonin rakkaus saattoi minut unhottamaan sisäisen tuskani, vain hänen läheisyydessänsä voin tukahuttaa äärettömän suruni. Työskennellessäni vanhuksen kanssa työpajassa en voinut katsoa häntä silmiin. Tuskin voin lausua sanaakaan vavisten kauhusta tämän hirmuisen miehen läheisyydessä, joka täytti uskollisen, armaan isän ja hyvän kansalaisen kaikki velvollisuudet, samaan aikaan kuin yö kätkei vaippaansa hänen hirmutyönsä. Tuo hurskas, puhdas lapsi, Madelon, oli kiintynyt häneen jumaloivalla rakkaudella. Sydäntäni kouristi ajatellessani, että jos kosto kerran kohtaa tätä konnaa, murtuu tuo viaton enkeli mitä kauheimman epätoivon ja pettymyksen uhrina. Jo tämä sulki minun suuni, niin etten olisi ilmiantanut mestariani, vaikka minun olisi sen tähden täytynyt kärsiä rikoksentehtäjän kuolema. Mutta vaikka olin poliisien puheista ymmärtänyt yhtä ja toista, pysyivät Cardillacin hirmutyöt, niiden syyt ja suoritustapa minulle kuitenkin salaisuutena. Pian sain

kuitenkin selityksen.

Cardillac, joka työskennellessään oli tavallisesti mitä iloisimmassa mielentilassa, laski leikkiä ja naureskeli, oli eräänä päivänä hyvin vakava ja mietiskelevä. Äkkiä heitti hän tekeillä olevan taideteoksen syrjään, niin että jalokivet ja helmet sinkuivat sinne tänne, nousi nopeasti istuimeltaan ja lausui:

"Olivier! Meidän suhteemme ei kauemmin voi olla tällainen, tämä käy minulle sietämättömäksi. Mitä Desgraisin ja hänen apuriensa suurinkaan viekkaus ei ole voinut paljastaa, on sattuma ilmaissut sinulle. Sinä olet nähnyt minut yöllisessä työssä, johon paha tähteni minua vastustamattomalla voimalla pakoittaa. Ja sinun onneton tähtesi saattoi sinut seuraamaan minua, verhosi sinut läpinäkymättömään vaippaan, teki askeleesi niin keveiksi, että kuljit hiljaa ja äänettömästi kuin pienin elukka, etten minä, joka yön pimeydessä näen selvästi kuin tiikeri, joka pitkän matkan päästä kuulen pienimmänkin risahduksen, hyttysenkin hyminän, huomannut sinua. Sinun onneton kohtalosi on tuonut sinut minun luokseni. Nykyisessä asemassasi et enää voi ajatellakaan ilmi antaa minua. Sen vuoksi saat tietää kaikki."

"En koskaan enää tahdo seurata sinua, kurja roisto! — tahdoin huutaa hänelle, mutta sisäinen kauhu, joka oli vallannut minut Cardillacin puhetta kuullessani, kahlehti kurkkuni. Sanojen asemasta voin päästää ainoastaan käsittämättömän huudahduksen. Cardillac istuutui uudestaan työtuoliinsa. Hän kuivasi hikeä otsaltaan. Menneisyyden muistot näyttivät kovasti liikuttavan hänen mieltänsä, vaivoin voi hän hillitä tunteitansa. Vihdoin alkoi hän:

"Viisaat miehet puhuvat paljon omituisista vaikutteista, joille naiset raskauden tilassa ovat alttiina, ja tällaisten äkillisten, tahdosta riippumattomien ulkonaisten vaikutteiden ihmeellisestä vaikutuksesta lapseen. Äidistäni kerrottiin minulle kummallinen tarina. Kun hän ensimmäistä kuukautta kantoi minua kohdussaan, oli hän toisten naisten seurassa katsomassa loistavaa hovijuhlaa, jota vietettiin Trianonissa. Hänen katseensa kiintyi erääseen ritariin, jolla oli espanjalainen puku yllä ja loistava jalokiviketju kaulassa. Voimatta kääntää katsettaan tästä koristeesta valtasi äitini himo saada nuo säkenöivät kivet, jotka hänen mielestään olivat jotakin yliluonnollisen kaunista. Sama ritari oli useita vuosia aikaisemmin, äitini vielä ollessa naimaton, vainonnut hänen neitseellistä hyvettänsä, mutta äitini oli inholla torjunut hänet luotansa. Äitini tunsu hänet jälleen, mutta nyt tuntui hänestä, kuin olisi tuo halpamainen mies säteilevien jalokivien loisteessa ollut joku korkeampi olento, kaiken kauneuden olemus. Ritari huomasi äitini himoitsevan, tulisen katseen. Hän toivoi nyt olevansa onnellisempi kuin edellisellä kerralla. Varovaisesti hän lähestyi äitiänsä, vieläpä onnistui houkuttelemaan hänet tuttaviansa luota yksinäiseen paikkaan. Siellä sulki hän äitini himokkaasti syleilyynsä. Äitini tarttui tuohon kauniiseen ketjuun, mutta samassa silmänräpäyksessä kaatui ritari temmaten äitini mukanaan. Hän oli kuollut, nähtävästi äkillisen sydämenhalvauksen kohtamana. Turhaan koetti äitini vapautua kuolinkamppailun jäykistämän ruumiin käsivarsista. Hänen hätähuutonsa kuulivat vihdoin muutamia ohikulkijaita, jotka riensivät paikalle ja pelastivat hänet tuon kamalan rakastajan syleilystä. Kauhun tärisyttämä äitini sairastui kovasti. Luultiin hänen menettävän minut, mutta hän parantui kumminkin ja synnytys oli onnellisempi kuin odotettiinkaan. Mutta tuon hirmuisen hetken kauhut olivat kohdanneet minua. Minun paha tähteni oli noussut ja lähettänyt kipinän, joka sytytti minussa mitä oudoimman ja turmiollisimman intohimon.

"Jo lapsena olivat loistavat timantit ja kultaesineet minulle kaikki kaikessa. Sitä pidettiin tavallisena lapsenmielitekona. Mutta myöhemmin huomattiin, että tämä taipumus oli aivan tavatonta laatua, sillä jo pienenä poikana minä varastelin kultaa ja jalokiviä, missä vain niitä käsiini sain. Kuten tottunut tuntija eroitin minä vaistomaisesti jäljitellyt kultaesineet oikeista. Vain viime mainitut houkuttelivat minua. Isän ankarinkin kuritus oli turha tätä synnynnäistä himoa vastaan. Saadakseni käsitellä kultaa ja jalokiviä opettelini kultasepänammatin. Minä työskentelin kuumeentapaisella innolla ja minusta tuli pian etevin mestari alallani. Ja nyt alkoi ajanjakso, jolloin siihen saakka hillitty synnynnäinen vietti purkautui väkivaltaisena esiin ja kasvoi kaikki tuhoavaksi voimaksi. Kun olin valmistanut ja luovuttanut tilaajalle jonkun taideteoksen, valtasi minut levottomuus, toivottomuus, joka riisti minulta unen, terveyden ja elämänhalun. Henkilö, jolle olin valmistanut jonkun teoksen, kummitteli yötä päivää silmiensä edessä koristettuna minun valmistamallani esineellä, ja salaperäinen ääni kuiskasi korvaani: Sehän on sinun, sehän on sinun, ota vaan, mitäpä kuollut tekee jalokivillä! — Silloin rupesin vihdoin varkaaksi. Minulla oli vapaa pääsy ylhäisten taloihin, käytin nopeasti jokaista tilaisuutta hyväkseni, mikään lukko ei voinut vastustaa minun taitavuuttani ja pian oli valmistamani koriste jälleen hallussani.

"Mutta tämäkään ei enää tyynnyttänyt levottomuuttani. Tuo kamala ääni kuului yhä korvissani, se pilkkasi minua huutaen: oi, voi, sinun koristettasi kantaa kuollut! — Huomaamattani aloin suunnattomasti vihata niitä, joille valmistin koristeita. Vieläpä sydämeni syvyydessä aloin tuntea murhanhimoa, joka saattoi minut vapisemaan.

"Siihen aikaan ostin tämän talon. Olin sopinut omistajan kanssa kauppahinnasta, istuimme juuri tässä

huoneessa tyytyväisinä kaupan syntymisestä ja joimme pullon viiniä. Oli jo yö käsissä, minä aioin nousta lähteäkseen, silloin lausui myyjä:

"Kuulkaapas, mestari René, ennen kuin menette, täytyy minun tutustuttaa teidät tämän talon salaisuuteen."

"Näin sanottuaan avasi hän tuon seinään liitetyn kaapin, työnsi takaseinän syrjään, astui pieneen huoneeseen, kumartui ja nosti ylös lattialuukun. Jyrkkiä kapeita portaita astuimme alas, saavuimme kapealle portille, jonka hän avasi, ja astuimme ulko-ilmaan, talon pihamaalle. Vanha herra meni nyt pihamuurin luo, painoi erästä vain vähän muurista ulkonevaa rautaa ja heti avautui kappale muuria muodostaen aukon, josta ihminen mukavasti voi pujahtaa kadun puolelle. Sinun, Olivier, pitää kerran saada nähdä tämä sukkela laitos, jonka luultavasti tässä talossa muinoin sijainneen luostarin viekkaat munkit ovat teettäneet voidakseen salaa hiipiä ulos ja sisälle. Se on puukappale, joka ainoastaan päältä on rapattu ja valkaistu ja jonka kadunpuoleiseen sivuun on kiinnitetty kuvapatsas, sekin vain puuta, mutta aivan kiven näköinen. Tämä puukappale ja siihen kiinnitetty kuvapatsas kiertyvät muurin sisään kätkeytyillä saranoilla.

"Mielessäni syntyi hämäriä ajatuksia, kun näin tämän laitoksen, minusta tuntui, kuin tämä kaikki olisi ollut valmistusta tekoihin, jotka vielä olivat minulle salaisuus. Olin juuri tehnyt eräälle hoviherralle kallisarvoisen koristeen, jonka hän aikoi lahjoittaa eräälle oopperatanssijattarelle. Kiusaaja ei jättänyt minua, haamu seurasi minua yhä, saatana kuiskutteli korvaani.

"Muutin taloon. Tuskanhikeä valuen kimmurtelen yöllä unettomana vuoteellani. Näen hengessä tuon miehen hiipivän tanssijattaren luokse minun tekemäni koriste mukanaan. Raivostuneena hypähdän ylös, heitän vaipan hartioilleni, astun salaisia portaita alas ja läpi muurin Nicaisekadulle. Hän saapuu, minä hyökkään hänen kimppuunsa, hän huudahtaa, mutta tarttuen häneen takaapäin isken tikarin hänen sydämeensä — koriste on minun!

"Tämän tehtyäni tunnen sielussani sellaista rauhaa ja tyytyväisyyttä, jota en koskaan ennen ollut tuntenut. Haamu oli kadonnut, saatanan ääni vaikenä. Nyt tiesin, mitä paha tähteni tahtoi. Minun täytyi totella sitä tai menehtyä!

"Nyt sinä käsität koko minun toimintani ja elämäni, Olivier! Älä luule, että minulta sen vuoksi, että teen, mitä en voi olla tekemättä, puuttuu kokonaan ihmisluonteelle ominainen säälin- ja armeliaisuuden tunne. Tiedäthän, kuinka vaikea minun on luovuttaa käsistäni valmis koriste, kuinka en ollenkaan valmista mitään useille henkilöille, joita en mistään hinnasta tahdo tappaa."

Näin puhuttuaan vei Cardillac minut tuohon salaiseen holvikammioon ja näytti minulle koko jalokivivarastonsa. Kuninkaallakaan ei ole rikkaampaa aarretta. Jokaiseen koristeeseen oli kiinnitetty pieni lappu, johon oli merkitty, kenelle koriste oli valmistettu, milloin se oli saatu varkauden, ryöväyksen tai murhan kautta.

"Hääpäivänäsi, — lausui Cardillac kolkosti ja juhlallisesti, — hääpäivänäsi saat sinä, Olivier, käsi ristiinnaulitun kuvalla vannoa minulle pyhän valan luvaten, että niin pian kuin minä olen kuollut, hävität kaikki nämä rikkaudet tuhaksi keinoilla, jotka sinulle myöhemmin ilmoitan. En tahdo, että kukaan ihmisolento, kaikista vähimmän Madelon ja sinä saisitte haltuunne tämän verellä ostetun aarteen."

Tähän rikosten luolaan vangittuna, rakkauden ja inhon, riemun ja kauhun eri tahoille raastamana olin kadotetun ihmisen kaltainen, jolle suloinen enkeli lempeästi hymyillen viittooi kädellään, mutta jota saatana hehkuvilla pihdeillään pitää vallassaan, ja tuon lempeän enkelin hymy, jossa koko taivaan autuus kuvastuu, muuttuu hänelle julmimmaksi kidutukseksi.

Minä ajattelin pakoa, itsemurhaa, — mutta Madelon! Moittikaa minua, moittikaa minua vaan, arvoisa neiti, että olin liian heikko voittamaan intohimoa, joka satoi minut rikollisuuteen. Mutta senhän saan sovittaa tuskallisella kuolemalla?

Eräänä päivänä saapui Cardillac kotia tavattoman iloisena. Hän hyväili Madelonia, loi minuun ystävällisiä silmäyksiä, joi pöydän ääressä pullon hyvää viiniä, mikä muuten tapahtui ainoastaan suurissa juhlatilaisuuksissa, lauleli ja riemuitsi. Madelon oli jättänyt meidät kahden kesken, tahdoin lähteä työpajaan.

"Istu vain, poikani, — huudahti Cardillac, tänään ei enää työskennellä, juokaamme malja Parisin arvokkaimman, parhaimman naisen onneksi!"

Kun olin kilistänyt lasia hänen kanssaan ja hän yhdellä siemauksella oli tyhjentänyt täyden viinilasins, lausui hän: "Sanoppa, Olivier, miellyttävätkö sinua nämä säkeet:

"Un amant, qui craint les voleurs, n'est point digne d'amour."

Hän kertoi nyt, mitä markiisitar Maintenonin huoneissa oli tapahtunut teidän ja kuninkaan välillä ja lisäsi, että hän on aina kunnioittanut teitä enemmän kuin ketään muuta ihmistä ja että te, teidän suuren hyveen tähden, joka saattaa hänen pahan tähtensä voimattomaksi, ette koskaan voisi herättää hänessä pahoja aaveita ja murha-aikeita, vaikka kantaisitte kauneinta hänen valmistamaansa koristetta.

"Kuules, Olivier, mitä olen päättänyt! — jatkoi hän. Useita vuosia sitten piti minun valmistaa Englannin prinsessalle Henriettelle kaulakoriste ja rannerenkaat sekä hankkia itse sitä varten tarvittavat jalokivet. Työ onnistui minulle paremmin kuin koskaan ennen, mutta sydäntäni kirveli ajatellessani, että minun täytyisi luopua tästä koristeesta, johon olin kiintynyt koko sielullani. Sinähän tiedät, että prinsessa sai sitten surmansa salamurhaajan kädestä. Minulla on tämä koriste hallussani ja nyt tahdon lähettää sen neiti Scuderille kunnioitukseni ja kiitollisuuteni osoitukseksi tuon vainotun rosvoliiton nimessä. Samalla kun neiti Scuderi saa selvän voitonmerkin, teen ansaittua pilaa Desgrais'ista ja hänen apureistaan. — Sinun tulee viedä koriste neidille!"

Niin pian kuin Cardillac oli maininnut teidän nimenne, neiti, tuntui minusta, kuin musta harso olisi temmattu pois, ja onnellisen, varhaisen lapsuuteni kaunis, valoisa kuva väikkyi mielessäni kirkkaana ja loistavana. Sieluuni valui ihmeellinen lohdutuksentunne, toivonsäde, joka pakoitti synkät varjot katoamaan. Cardillac näytti huomanneen sanojensa vaikutuksen, mutta selitti sen omalla tavallaan.

"Ehdotukseni näyttää miellyttävän sinua, sanoi hän. Voin tunnustaa, että sisällinen ääni, aivan toisellainen kuin se, joka julman petoeläimen tavoin vaatii minulta veriuhreria, kehoittaa minua menettelemään näin. Usein valtaa minut omituinen mielentila, sisäinen kauhuntunne, pelko jotakin kauheata kohtaan, jonka väristykset virtaavat kaukaisesta ikuisuudesta ajallisuuteen ja valtaavat minut. Silloin tuntuu minusta, kuin voitaisiin kuolematonta sieluani, jolla ei ole mitään osaa hirmutöissäni, syyttää siitä, mitä paha tähteni on minussa alkanut. Tällaisessa mielentilassa päätin kerran valmistaa kauniin timanttikruunun St. Eustachen kirkon pyhälle Marialle. Mutta tuo käsittämätön kauhuntunne valtasi minut aina voimakkaampana, milloin vain tahdoin alkaa tämän työn ja sen vuoksi jätin sen kokonaan. Nyt tuntuu minusta, kuin kantaisin itse hyveelle ja hurskaudelle nöyrän uhrini ja palavan esirukoukseni, lähettämällä neiti Scuderille kauneimman koristeen, mitä koskaan olen tehnyt."

Tuntien tarkoin teidän elämäntapanne, neiti, neuvoi Cardillac sitten, millä tavoin ja milloin minun piti viedä perille koriste, jonka hän sulki sievään rasiaan. Koko olemukseni valtasi sanomaton ihastus, sillä rikollisen Cardillacin kautta osoitti taivas minulle pelastuksentien siitä helvetistä, jossa minä, onneton syntinen, näännyin. Näin ajattelin. Ja vastoin Cardillacin tahtoa halusin päästä teidän luoksenne keskellä yötä. Anna Brussonin poikana, teidän kasvattinanne aion heittäytyä eteenne ja paljastaa kaikki. Se kauhea onnettomuus, joka uhkasi viatonta Madelon-parkaa, jos hänen isänsä kauhea salaisuus tuli ilmi, olisi varmaankin liikuttanut teidän jaloa mieltänne ja pakoittanut teidät vaikenemaan, mutta teidän terävä älynne olisi kyllä keksinyt keinoja Cardillacin kirotun toiminnan ehkäisemiseksi ilmiantamatta hänen salaisuuttaan. Älkää kysykö, minkälaisia näiden keinojen olisi pitänyt olla, minä en tiedä sitä. Mutta sielussani olin lujasti vakuutettu siitä, että te pelastaisitte Madelonin ja minut. Te tiedätte, neiti, että aikomukseni tuona yönä epäonnistui. Toivoin kuitenkin toiste onnistuvani paremmin.

Mutta yht'äkkiä katosi Cardillacin iloinen mielenlaatu. Hän hiiviskeli synkkänä, tuijotti eteensä, murisi käsittämättömiä sanoja, huitoi käsiään ikäänkuin torjuen vihollista luotansa, pahat ajatukset näyttivät kiusaavan hänen mieltänsä. Näin oli hän viettänyt koko aamupäivän. Vihdoin istuutui hän työpöytänsä ääreen, nousi tyytymättömänä ylös, katseli ikkunasta kadulle, lausui vakavasti ja synkällä äänellä: "Tahtoisin kuitenkin, että Englannin prinsessa Henriette olisi saanut pitää koristeen!" — Nämä sanat täyttivät minut kauhulla. Tiesin, että ilettävä murhanenkeli oli taas vallannut hänen harhailevan sielunsa, että saatanan ääni kaikui taas hänen korvissaan. Minä huomasin salamurhaajan uhkaavan teidän henkeänne. Jos Cardillac vain olisi saanut koristeensa takaisin, olisitte ollut pelastettu. Joka hetki lisääntyi vaara. Silloin kohtasin teidät Pontneuf-sillalla, tunkeuduin vaunujenne luokse, heitin teille kirjelapun, jossa rukoilin teitä mahdollisimman pian toimittamaan saamanne koristeen Cardillacille takaisin. Teitä ei kuulunut. Minun pelkoni muuttui epätoivoksi, kun Cardillac seuraavana päivänä ei puhunut mistään muusta kuin yöllä unessa näkemästään kallisarvoisesta koristeesta. Minä luulin unen tarkoittaneen teidän koristettanne, ja minä olin vakuutettu siitä, että hän hautoi jotakin murhasuunnitelmaa, jonka hän varmasti oli päättänyt panna toimeen jo seuraavana yönä. Tahdoin pelastaa teidät, vaikkapa se olisi maksanut Cardillacin hengen. Kun Cardillac iltarukouksen jälkeen tapansa mukaan oli sulkeutunut huoneeseensa, astuin minä ikkunasta pihalle, hiivin muurin aukosta kadulle ja asetuin läheisyyteen muurin varjoon odottamaan. Vähän ajan kuluttua tuli Cardillac ulos ja lähti äänettömästi askelin kulkemaan pitkin katua. Minä hiivin hänen perässään. Saavuimme St. Honorée-kadulle, sydämeni alkoi vapista. Äkkiä Cardillac katosi näkyvistäni. Päätin asettua teidän talonne ovelle.

Kohta saapui laulaen ja rallattaen kuten silläkin kerralla, kun sattumalta jouduin Cardillacin murhatyön näkijäksi, eräs upseeri katua pitkin ja meni ohitseni huomaamatta minua. Mutta samalla

hetkellä hyökkäsi musta olento esiin ja kävi hänen kimppuunsa. Se oli Cardillac. Tahtoen estää ainakin tämän murhan hyppäsin kovasti huudahtaen parilla kolmella askeleella paikalle — mutta ei upseeri, vaan Cardillac vaipui nyt kuolettavan iskun kohtaamana koristen maahan. Upseeri heitti pois tikarinsa, tempasi miekan tupesta ja asettui taisteluasentoon minua vastaan luullen minua nähtävästi murhaajan apuriksi. Mutta huomattuaan, että minä vähääkään hänestä välittämättä aloin tutkia ruumista, riensi hän nopeasti pois paikalta. Cardillac eli vielä. Pistettyäni upseerin pudottaman tikarin vyöhöni, nostin Cardillacin harteilleni ja laahasin hänet vaivaloisesti kotia, kantaen hänet salaisen käytävän kautta työpajaan, hopun te tunnette.

Kuten näette, arvoisa neiti, olen syyllinen ainoastaan siinä suhteessa, etten ilmi antanut Madelonin isää oikeusviranomaisille ja siten tehnyt loppua hänen hirmutöistänsä. Olen viaton veritöihin. Mitkään kidutukset eivät voi pakoittaa minua paljastamaan Cardillacin ilkitöiden salaisuutta. Minä en voi sallia, että vastoin korkeimman tahtoa, joka salasi isän verityöt hänen viattomalta tyttäreltänsä, koko menneisyyden kurjuus, Cardillacin rikollinen elämä vielä nyt kohtaisi musertavasti hänen tyttärestänsä, että maailman kosto nyt vielä kaivaisi hänen ruumiinsa maasta, että pyöveli vielä nyt häpeällä leimaisi vainajan luut. Ei! Sydämeni lemmitty tulee itkemään minua kuin viattomana kaatunutta sankaria, aika lieventää hänen tuskansa, mutta hän sortuisi surusta ja tuskasta saadessaan tietää rakkaan isänsä kauheat teot. —

Olivier vaikenä. Mutta vuolas kyynelvirta tulvi nyt hänen silmistään ja hän lankesi neiti Scuderin jalkain juureen rukoillen hartaasti:

— Te olette vakuutettu viattomuudestani, eikö totta? Olettehan! Armahtakaa minua, sanokaa, kuinka Madelon voi?

Neiti Scuderi kutsui Martinièren sisälle ja muutaman silmänräpäyksen kuluttua lepäsi Madelon Olivierin kaulassa.

— Nyt on kaikki taas hyvin, kun sinä olet täällä, — tiesinhän, että tämä jalomielinen nainen pelastaisi sinut! — huudahti Madelon kerta toisensa perästä ja Olivier unhotti kohtalonsa ja kaiken mikä häntä uhkasi, hän tunsu olevansa vapaa. Mitä liikuttavimmalla tavalla kertoivat molemmat, kuinka he olivat toistensa puolesta kärsineet, syleilivät yhä uudestaan toisiansa ja itkivät jälleennäkemisen ilosta.

Jollei neiti Scuderi jo ennestään olisi ollut vakuutettu Olivierin viattomuudesta, niin olisi hän nyt varmasti uskonut sen nähdessään, kuinka molemmat nuoret vilpittömimmän rakkauden onnessa unhottivat koko maailman ja sen kurjuuden sekä omat kärsimyksensä.

— Ei, huudahti hän, vain puhdas sydän voi unhoittaa kaikki!

Aamun kirkkaat säteet murtautuivat sisään ikkunasta. Desgrais koputti hiljaa ovelle muistuttaen, että oli aika viedä pois Olivier Brusson, sillä myöhemmin se ei voinut tapahtua huomiota herättämättä. Rakastavien täytyi siis erota.

Ne hämävät aavistukset, jotka olivat vaivanneet neiti Scuderin mieltä siitä lähtien, kun Olivier oli ensimmäisen kerran käynyt hänen talossaan, olivat nyt muuttuneet peloittavaksi todellisuudeksi. Hänen rakkaan Annansa poika oli syyttömästi sekautunut tähän juttuun ja näytti melkein mahdottomalta pelastaa häntä häpeällisestä kuolemasta. Hän kunnioitti nuorukaisen sankarillisuutta, kun tämä tahtoi mielummin kuolla syytettynä, kuin paljastaa salaisuuden, joka olisi tuottanut hänen Madelonillensa kuoleman. Hän ei voinut keksiä mitään mahdollista keinoa tämän onnettoman pelastamiseksi julman tuomioistuimen käsistä. Ja kuitenkin päätti hän tehdä kuinka suuria uhrauksia hyvänsä estääkseen tapahtumaisillaan olevan huutavan vääryyden.

Hän vaivasi päätänsä kaikellisilla ehdotuksilla ja suunnitelmilla, jotka hänen täytyi kuitenkin mahdottomina kohta hylätä. Pieninkin toivonkipinä näytti katoavan ja hän oli joutumaisillaan epätoivoon. Mutta Madelonin vilpittömän, lapsellinen luottamus ja toiveikas riemu, jolla hän puhui rakastetustaan, jota hän nyt pian saisi muka syleillä puolisonaan, vapautettuna kaikista syytöksistä, rohkaisi neiti Scuderia yhtä paljon, kuin se liikutti hänen sydäntään.

Tehdäkseen jotakin kirjoitti neiti Scuderi vihdoinkin Regnielle pitkän kirjeen, jossa hän selitti oikeuden puheenjohtajalle, että Olivier Brusson oli mitä uskottavimmalla tavalla todistanut hänelle täydellisen syyttömyytensä Cardillacin murhaan, ja että ainoastaan sankarillinen päätös viedä mukanaan hautaan eräs salaisuus, jonka paljastaminen syöksisi turmioon mitä viattomimman olennon, pidätti häntä tekemästä oikeudelle tunnustusta, joka ei ainoastaan vapauttaisi häntä kauheasta epäluulosta, jonka nojalla häntä syytetään Cardillacin murhasta, vaan myöskin syytöksistä, että hän muka kuuluisi kurjaan murhaajaliittoon. Koko hehkuvan innostuksensa ja henkevyytensä voimalla oli neiti Scuderi koettanut pehmittää Regnien kovaa sydäntä.

Mutta muutaman tunnin kuluttua vastasi Regnie, että hän iloitsisi vilpittömästi siitä, jos Olivier

Brusson olisi korkea-arvoisen ja kunnioitettavan suojelijattarensa luona todellakin puhdistautunut kaikista syytöksistä. Mitä tuli Olivierin sankarilliseen päätökseen viedä mukaansa hautaan salaisuus, joka on suhteessa kyseenalaiseen rikokseen, niin valitti hän, ettei Chambre ardente voinut kunnioittaa tällaista sankarillisuutta, vaan että sen täytyi koettaa mitä ankarimmilla keinoilla murtaa se. Kolmen päivän kuluttua toivoi hän pääsevänsä tuon harvinaisen salaisuuden perille, mikä todennäköisesti oli saattava todellisia ihmeitä päivänvaloon.

Neiti Scuderi tiesi liiankin hyvin, mitä hirmuinen Regnie tarkoitti niillä keinoilla, joilla hän aikoi murtaa Brussonin sankarillisuuden. Onnetonta nuorukaista odottivat nyt varmasti kidutuksen kauhut. Neiti Scuderin mieleen johtui vihdoin, että jonkun lakimiehen neuvo voisi olla eduksi, jotta kidutustoimenpiteet saataisiin edes lykättyksi. Pierre Arnaud d'Andilly oli siihen aikaan Parisin kuuluisin asianajaja. Hän oli yhtä tunnettu laajoista tiedoistaan ja teräväjärkisyydestään kuin oikeamielisyydestään ja hyveistään. Hänen luoksensa meni nyt neiti Scuderi ja kertoi hänelle kaikki, mikä vain oli mahdollista Brussonin salaisuutta paljastamatta. Hän luuli Andillyn ilolla ottavan puolustaakseen onnetonta Olivieria, mutta hän pettyi katkerasti toiveissaan.

Andilly oli kuunnellut tyynesti hänen kertomustaan, mutta vastasi sitten hymyillen käyttäen Boileauin sanoja: *Le vrai peut quelque fois n'être pas vraisemblable.* [Välistä totuus ei ole todennäköinen.] Hän todisti neiti Scuderialle, että kaikki ilmeisimmät epäluulot ja todisteet olivat Brussonia vastaan, ettei Regnien menettelyä suinkaan voitu pitää julmana eikä virkaintoisena, vaan että se oli päinvastoin täysin laillista, sillä laiminlyömättä tuomarin velvollisuuksia ei hän voinut toisin menetellä. Herra Andilly ei uskonut voivansa taitavimmallakaan puolustuksella pelastaa Brussonia kidutuksesta. Ainoastaan Brusson itse voi sen tehdä joko tunnustamalla vilpittömästi kaikki tai ainakin selittämällä tarkoin Cardillacin murhan yhteydessä olevat seikat, jotka sitten ehkä voisivat antaa aihetta uusiin toimenpiteisiin.

— Siinä tapauksessa polvistun kuninkaan eteen ja rukoilen armoa, — lausui neiti Scuderi toivottomana kyynelten tukahuttamalla äänellä.

— Herran nimessä, älkää tehkö sitä, neiti! huudahti Andilly. Säästäkää tätä viimeistä keinoa, sillä jos se kerran pettää, ette koskaan voi sitä enää käyttää. Kuningas ei koskaan armahda rikollisia, jotka ovat vaarallisia yleiselle turvallisuudelle, sillä kansan katkera suuttumus kohtaisi häntä. Ehkäpä Brusson voi vielä torjua häntä vastaan tähdätyn epäluulon joko paljastamalla salaisuutensa tai muulla keinolla. Silloin vasta on oikea aika anoa armoa kuninkaalta, joka ei tule kysymään, mitä oikeudessa on todistettu ja mitä ei, vaan ratkaisee asian oman sisäisen vakaumuksensa mukaan.

Neiti Scuderin täytyi vastoin tahtoaankin noudattaa kokeneen Andillyn neuvoa. Kovin huolissaan ja yhä vain mieltien, mihin toimenpiteisiin hän nyt ryhtyisi onnettoman Brussonin pelastamiseksi, istui neiti Scuderi myöhään illalla kamarissaan, kun Martinière astui sisään ja ilmoitti kuninkaallisen kaartin överstin, kreivi Miossensin, joka välttämättömästi kalusi puhutella neitiä.

— Suokaa anteeksi, — lausui Miossens kumartaen sotilaan tavoin, — suokaa anteeksi, neiti, että vaivaan teitä näin myöhään ja sopimattomaan aikaan. Me sotilaat emme muuten tee näin, ja sen vuoksi pyydän teiltä tuhannesti anteeksi. Olivier Brusson tuo minut teidän luoksenne.

Suurella jännityksellä odottaen, mitä hän nyt taas saisi tietää, huudahti neiti Scuderi:

— Olivier Brusson? Tuo onnettomin ihminen? Mitä teillä on hänen kanssaan tekemistä?

— Olin varma, — jatkoi Miossens hymyillen, — että teidän turvattinne nimi olisi riittävä suositus taivuttamaan teidät kuulemaan, mitä minulla on sanottavaa. Koko maailma on vakuutettu Brussonin syyllisyydestä. Tiedän, että te olette toista mielipidettä, joka kuitenkin nojautuu ainoastaan syytetyn vakuutuksiin, kuten minulle on sanottu. Minun laitani on toinen. Kukaan ei voi olla enemmän vakuutettu kuin minä Brussonin syyttömyydestä Cardillacin kuolemaan.

— Puhukaa, oi, puhukaa! — huudahti neiti Scuderi silmät ilosta loistaen.

— Minä, — lausui Miossens painavasti, — niinä juuri pistin vanhan kultasepän kuoliaaksi St. Honorée-kadulla teidän talonne läheisyydessä.

— Kaikkien pyhimysten nimessä, tekö — tekö! — huudahti neiti Scuderi.

— Ja minä vakuutan teille, neiti, että olen ylpeä teostani, — jatkoi Miossens. Olkaa varma siitä, että Cardillac oli mitä paatunein, ulkokullatuin konna, että juuri hän öisin murhasi ja ryösti ihmisiä, onnistuen niin kauan välttämään kaikki ansat. En tiedä, kuinka minussa heräsikään sisäinen epäluulo tuota vanhaa roistoa kohtaan, kun hän siveellisen levottomuuden vallassa antoi minulle tilaamani koristeen, kun hän tarkoin tiedusteli, kenelle olen koristeen tilannut, ja kun hän sangen viekkaalla

tavalla oli kyselty kamaripalvelijaltani, milloin minulla oli tapana käydä erään naisen luona. Jo kauan oli herättänyt huomiotani, että tuon inhottavimman ryöstöhimon onnettomilla uhreilla oli kaikilla samallinen kuolettava haava. Olin vakuutettu, että murhaaja oli harjaantunut antamaan tuon silmänräpäyksessä tappavan iskun ja että hän luotti siihen. Jos se petti, niin syntyi taistelu mies miestä vastaan. Tämän johdosta käytin erästä varokeinoa, joka on niin yksinkertainen, etten voi ymmärtää, kuinka muut jo aikoja sitten eivät ole keksineet sitä ja pelastaneet siten henkeänsä tuolta kavalalta murhamieheltä. Minä panin keveän rintahaarniskan liivieni alle. Cardillac hyökkäsi päälleni takaa päin. Hän tarttui minuun jättäjävoimin, mutta varmasti tähdätty isku kilpistyi takaisin raudasta. Samassa käännyn ympäri ja iskin tikarini, joka oli valmiina kädessäni, hänen rintaansa.

— Ja te vaikenette, — kysyi neiti Scuderi, ettekö ole ilmoittanut tuomareille tapahtumasta?

— Sallikaa minun huomauttaa, neiti, — vastasi Miossens, — että tällainen ilmoitus, jollei suorastaan syöksisi minua turmioon, ainakin sekoittaisi minut tuohon ilettävään juttuun. Olisiko Regnie, joka kaikkialla vainuaa rikoksia, ollenkaan uskonut minua, jos olisin syyttänyt murhayrityksestä rehellistä Cardillacia, hurskauden ja hyveen perikuvaa? Entä jos oikeuden miekka olisi kääntänyt kärkensä minua itseäni vastaan?

— Se olisi ollut mahdotonta, — huudahti neiti Scuderi, — teidän syntyperänne, teidän säätyenne —

— Mitä vielä, — jatkoi Miossens, — muistakaa vain Luxemburgin herttuata, jonka pieni päänäpistö tilata Sagelta ennustuspeili saattoi Bastilleen epäiltynä myrkkymurhasta. Ei pyhän Dionysiuksen kautta, en tuntiakaan vapaudestani, en hiuskarvaanikaan pane alttiiksi raivoavalle Regnielle, joka kernaasti asettaisi miekkansa meidän kaikkien kaulalle.

— Mutta näin te saatatte viattoman Brussonin mestauslavalle? — keskeytti neiti Scuderi.

— Viattoman? — vastasi Miossens. — Sanotteko viattomaksi tuon kirotn Cardillacin toveria, joka auttoi häntä veritöissä ja joka jo sata kertaa olisi ansainnut kuoleman? Eihän toki, hän vuodattaa verensä syystä. Olen paljastanut teille, kunnioitettava neiti, asian todellisen laidan sillä edellytyksellä, että te, jättämättä minua Chambre ardenten käsiin, osaisitte kuitenkin jollakin tavoin käyttää minun salaisuuttani turvattinne hyväksi.

Sydämessään iloiten siitä, että hänen vakaumuksensa Brussonin viattomuudesta oli saanut näin ratkaisevalla tavalla vahvistuksensa, kertoi neiti Scuderi nyt kreiville, joka jo tunsikin Cardillacin rikollisuuden, kaikki mitä Olivier oli hänelle kertonut, ja kehoitti kreiviä lähtemään asianajaja Andillyn luokse. Vaiteliasuuslupauksen nojalla oli Andillylle paljastettava koko salaisuus ja hänen tuli sitten neuvoa, mitä oli tehtävä.

Kun neiti Scuderi oli kertonut mitä tarkimmin Andillylle koko jutun, tiedusteli hän vielä pienimpiäkin yksityisseikkoja. Erityisesti kysyi hän kreivi Miossensilta, oliko hän varmasti vakuutettu siitä, että juuri Cardillac oli hyökännyt hänen päällensä, ja voisiko hän tuntea Olivier Brussonin samaksi mieheksi, joka kanto ruumiin pois murhapaikalta.

— Paitsi sitä, — vastasi Miossens, — että kuunvalossa aivan hyvin tunsin kultasepän, olen myöskin Regnien luona nähnyt sen tikarin, jolla Cardillac oli pistetty kuoliaaksi. Se on minun tikarini, joka on helppo tuntea taiteellisesti koristetusta kahvastaan. Seisten vain askeleen päässä nuorukaisesta, joka oli pudottanut hattunsa, näin selvästi hänen piirteensä ja tuntisin hänet siis varmasti.

Andilly katsoi hetkisen vaieten eteensä ja lausui sitten:

— Tavallisilla keinoilla ei Brussonia missään tapauksessa voida pelastaa oikeuden käsistä. Hän ei tahdo Madelonin tähden sanoa Cardillacia ryöstömurhaajaksi. Hän voi kyllä menetellä niin, sillä vaikkapa hän paljastamalla salaisen käytävän ja ryöstettyjen kalleuksien varaston onnistuisikin todistamaan Cardillacin syyllisyyden, tuomittaisiin hänet kuitenkin kuolemaan kultasepän rikostoverina. Sama olisi asianlaita, vaikka kreivi Miossens paljastaisi tuomarille kohtauksensa kultasepän kanssa ja sen todelliset seuraukset. Jutun lykkäys on ainoa, mitä tällä hetkellä voimme saada aikaan. Kreivi Miossens menee vankilaan, pyytää saada nähdä Olivier Brussonia ja todistaa hänet samaksi mieheksi, joka kanto pois Cardillacin ruumiin. Sitten rientää hän Regnien luokse ja sanoo hänelle: St. Honorée-kadulla näin eräänä yönä murhatun miehen, seisoin aivan ruumiin vieressä, kun eräs toinen mies riensi paikalle, kumartui ruumiin puoleen, ja huomattuaan haavoittuneen vielä olevan hengissä, nosti hänet harteilleen ja kanto pois. Olivier Brussonin olen tuntenut samaksi mieheksi. — Tämä lausunto aiheuttaa Brussonin uudistetun kuulustelun kreivi Miossensin läsnä ollessa. Tämä ehkäisee kidutuksen ja tutkimusta jatketaan. Silloin vasta on aika kääntyä kuninkaan puoleen. Teidän älykkäisyytenne asiaksi, neiti, jää tämän suorittaminen taitavimmalla tavalla. Minun mielestäni olisi parasta kertoa kuninkaalle koko salaisuus. Kreivi Miossensin lausunto tukee Brussonin tunnustuksia. Lisävahvistusta saataisiin vielä toimeenpanemalla salainen tutkimus Cardillacin talossa. Olivier

Brussonin vapauttaminen ei voi tapahtua oikeuden päätöksen nojalla, vaan kuninkaan ratkaisun kautta, joka perustuen sisäiseen tunteeseen antaa armon siinä, missä tuomarin täytyy rangaista.

Kreivi Miossens noudatti tarkoin Andillyn neuvoa ja tapahtui todellakin, kuten viimemainittu oli ennustanut.

Nyt oli siis käännättävä kuninkaan puoleen, mutta se oli sangen vaikea tehtävä, sillä kuningas, joka piti Brussonia yksin sinä kamalana ryöstömurhaajana, joka niin pitkät ajat oli pitänyt koko Parisia pelon ja kauhun vallassa, tunsu häntä kohtaan niin suurta inhoa, että jos joku sanallakaan muistutti tuosta kuuluisasta jutusta, leimahti hänessä mitä ankarin viha.

Pysyen uskollisena periaatteellensa olla koskaan puhumatta kuninkaalle epämiellyttävistä asioista, kieltäytyi Maintenon jyrkästi välittäjäntoimesta. Brussonin kohtalo oli siis kokonaan neiti Scuderin kädessä. Pitkän miettimisen jälkeen teki hän päätöksensä ja pani sen nopeasti täytäntöön. Hän pukeutui mustaan silkkipukuun, koristi itsensä Cardillacin kallisarvoisilla lahjoilla, ripusti pitkän, mustan harson päähänsä ja ilmestyi tässä asussa markiisitar Maintenonin huoneistoon juuri siihen aikaan kuin kuningas oleskeli siellä. Neiti Scuderin jalo ulkomuoto herätti näissä pukimissa suurta kunnioitusta kaikissa ja kun hän astui markiisitar Maintenonin asuntoon, nousi kuningaskin kummastuneena ja tuli häntä vastaan. Kaulakoristeen ja rannerenkaiden kallisarvoiset timantit välähtivät nyt kuninkaan silmissä ja hän huudahti:

— Taivaan nimessä, nehän ovat Cardillacin valmistamat koristeet! — Ja kääntyen sitten markiisittaren puoleen lisäsi kuningas hymyillen:

— Katsokaa, rouva markiisitar, kuinka kaunis morsiamemme suree sulhastaan.

— Ah, armollinen herra, — puuttui neiti Scuderi puheeseen ikäänkuin jatkaen pilantekoa, — kuinka sopisi surevan morsiamen koristaa itsensä näin loistavasti? Ei, olen jo aikoja sitten jättänyt tuon kultasepän, enkä enää ajattelisi häntä, jollei mieleeni aina muistuisi se vastenmielinen kuva, kun näin häntä murhattuna kannettavan ohitseni.

— Kuinka sanotte, — kysyi kuningas, kuinka? Oletteko nähnyt tuon onnettoman?

Neiti Scuderi kertoi nyt lyhyesti, kuinka hän sattumalta oli osunut Cardillacin talon edustalle juuri kun hänen murhansa oli huomattu. (Brussonista ei neiti vielä maininnut mitään.) Hän kuvasi Madelonin suurta surua, mainitsi, kuinka syvän vaikutuksen tämä viaton lapsi häneen teki ja kuinka hän kansanjoukon osoittaessa suosiotaan oli pelastanut onnettoman tyttö-raukan Desgraisin käsistä. Yhä suuremmalla mielenkiinnolla kuvasi hän sitten kohtauksensa Regnien, Desgraisin ja lopuksi Brussonin kanssa. Neiti Scuderin eloisa ja innostusta hehkuva kuvaus tempasi kuninkaan mukaansa, niin ettei tämä edes huomannut, että puhe oli hänen inhoamansa Brussonin ilettävästä jutusta. Kuningas ei voinut lausua sanaakaan, hänen sisäistä liikutustansa ilmaisi silloin tällöin vain pieni huudahtus. Aivan hämmästyneenä kuulemastaan ei hän vielä ennättänyt tointua, kun neiti Scuderi äkkiä polvistui hänen eteensä ja rukoili armoa Olivier Brussonille.

— Mitä te teette, — huudahti kuningas, tarttuen häneen molemmin käsin ja pakoittaen hänet istumaan, — mitä te teette, neiti! Te yllätätte minut omituisella tavalla! Se oli kauhea kertomus! Mutta kuka takaa Brussonin satumaisen kertomuksen todenmukaisuuden?

Neiti Scuderi huudahti kiihkeästi:

— Kreivi Miossensin todistus, tutkimus Cardillacin talossa, sisäinen vakaumus — ah, Madelonin puhdas sydän, joka näki Brussonissa yhtä suurta puhtautta ja hyvettä!

Kuningas aikoi vastata jotakin, mutta kääntyi kuullessaan takanaan ovea avattavan. Viereisessä huoneessa työskennellyt Louvois katsahti sisään huolestuneen näköisenä. Kuningas nousi ja lähti Louvoisin seurassa huoneesta. Neiti Scuderi ja markiisitar Maintenon pitivät tätä keskeytystä vaarallisena, sillä kerran yllätettynä voi kuningas nyt olla varuillaan ja välttää viritettyä ansaa. Muutamien minuuttien kuluttua palasi kuitenkin kuningas, käveli nopeasti pari kertaa edestakaisin huoneessa, pysähtyi sitten kädet selän takana aivan neiti Scuderin eteen ja lausui, katsomatta häneen, ikäänkuin ajatuksissaan:

— Tahtoisinpa nähdä teidän Madeloninne! — Neiti Scuderi vastasi ihastuneena:

— Oi, armollinen herra, kuinka suuren onnen suotte onnettomalle lapsi-raukalle! Ah, teidän tarvitsee antaa vain vihjaus, niin saatte nähdä tuon tyttösen jalkainne juuressa.

Näin sanottuaan meni neiti Scuderi nopeasti ovelle ja huusi, että kuningas tahtoi ottaa vastaan Madelon Cardillacin, ja palasi takaisin itkien ja nyyhkien ilosta ja liikutuksesta.

Neiti Scuderi oli aavistanut tämän ja ottanut sen vuoksi mukaansa Madelonin, joka sillä välin oli odotellut markiisittaren kamarineidin luona Andillyn laatima lyhyt anomuskirja kädessä. Hetken kuluttua makasi hän äänettömänä kuninkaan jalkain juuressa. Pelko, hämmästyks, nöyrä kunnioitus, rakkaus ja suru saattoivat veren yhä nopeammin kuohumaan hänen suonissaan. Hänen poskensa hehkuivat, silmänsä loistivat täynnä kirkkaita kyynelhelmiä, jotka silloin tällöin putosivat hänen silkinhienoilta silmäripsiltään kauniille liljanväriselle povelleen. Tytön ihmeellinen kauneus näytti syvästi vaikuttavan kuninkaaseen. Hän kohotti tytön hiljaa ylös, teki liikkeen ikäänkuin suudellakseen hänen kättänsä, päästi kuitenkin käden jälleen irti ja katsoi tuota suloista lasta kyyneltynein silmin, mikä todisti syvää sisäistä liikutusta.

Markiisitar Maintenon kuiskasi hiljaa neiti Scuderille:

— Eikö hän ole aivan Vallièren näköinen, tuo pikku olento? Kuningas on suloisten muistelmien vallassa. Te olette voittanut pelin.

Vaikka Maintenon sanoikin tämän hyvin hiljaa, näytti kuningas kumminkin kuulleen sen. Hieno puna nousi hänen kasvoilleen, hän vilkaisi ohimennen Maintenoniin, luki anomuskirjan, jonka Madelon oli ojentanut hänelle ja lausui sitten lempeästi ja hyväntahtoisesti:

— Uskon kyllä, että sinä, rakas lapsi, olet vakuutettu rakastettusi viattomuudesta, mutta meidän on myöskin kuultava, mitä Chambre ardente sanoo.

Lempeällä kädenliikkeellä jätti hän hyvästi tytölle, joka oli hukkaa kyyneliehiinsä.

Neiti Scuderi huomasi kauhuksensa, että Vallièren muisto, niin edullisesti kuin se alussa näyttikin vaikuttaneen, muutti kuninkaan mielen, niin pian kuin Maintenon oli maininnut hänen nimensä. Ehkä kuningas täten tuli muistaneeksi, että hän oli uhraamisillaan ankaran oikeuden kauneuden hyväksi, tahi ehkä hänelle kävi kuten uneksijalle, joka kuullessaan kovan huudon menettää kauniit utukuvat mielestään. Ehkäpä hän ei nyt enää nähnyt sielunsa silmäin edessä Vallièrea, vaan ajatteli laupeudensisar Louisea (Soeur Louise de la miséricorde, Vallièren nunnanimi Carmelitulouostarissa), joka kiusasi häntä hurskaudellaan ja katumuksellaan. — Nyt ei ollut siis muuta tekemistä, kuin odottaa tyynesti kuninkaan päätöstä.

Kreivi Mirossensin todistus Chambre ardentien edessä oli sillä välin tullut tunnetuksi, ja kuten kansanjoukot tavallisesti viehättyvät helposti menemään toisesta äärimmäisyydestä toiseen, niin kävi nytkin. Olivier Brussonia, jota ensin oli kirottu kurjimpana murhamiehenä ja uhattu repiä kappaleiksi, ennen kuin hän oli noussut mestauslavallekaan, pidettiin nyt julman tuomioistuimen viattomana uhrina. Nyt vasta muistivat naapurit hänen siveellisen käytöksensä, hänen suuren rakkautensa Madelonin kohtaan, hänen uskollisuutensa ja kiintymyksensä vanhaan kultaseppään. Suuria kansanjoukkoja kokoontui usein uhkaavalla tavalla Regnien palatsin edustalle huutaen: Antakaa meille Olivier Brusson, hän on viaton! Vieläpä särettiin kivillä hänen talonsa ikkunat, niin että Regnien täytyi turvautua santarmien apuun suuttunutta rahvasta vastaan.

Useita päiviä oli kulunut. Neiti Scuderi ei ollut kuullut mitään Olivier Brussonin jutusta. Aivan epätoivoisena hän meni markiisitar Maintenonin luokse, joka kuitenkin vakuutti, että kuningas vaikenä koko asiasta ja ettei suinkaan olisi eduksi huomauttaa hänelle siitä. Markiisittarelta ei neiti Scuderi siis voinut toivoa mitään apua.

Vihdoin sai hän asianajaja Andillyn avulla tietää, että kuninkaalla oli ollut pitkä salainen keskustelu kreivi Mirossensin kanssa. Edelleen kerrottiin hänelle, että kuninkaan luotetuin kamaripalvelija ja asiamies Bontems oli käynyt vankilassa ja puhutellut Brussonia, sekä että Bontems oli eräänä yönä useiden muiden henkilöiden kanssa käynyt Cardillacin talossa ja viipynyt siellä kauvan. Talon alakerran asukas Claude Patru vakuutti, että koko yön kuului hänen yläpuolelleen kolinaa ja että Olivier oli varmasti ollut mukana, sillä vanhus oli muka selvästi kuullut hänen äänensä. Oli siis ainakin varmaa, että kuningas itse antoi tarkoin tutkia asian todellisen laidan. Käsittämätöntä oli ainoastaan päätöksen tavaton viipyminen. Regnie ponnisti varmaankin kaikki voimansa pitääkseen kynsin hampain kiinni uhristaan, jota häneltä koetettiin riistää.

Lähes kuukausi oli kulunut edellä kerrotuista tapahtumista, kun markiisitar Maintenon ilmoitti neiti Scuderille, että kuningas tahtoi nähdä hänet samana iltana markiisittaren huoneissa.

Neiti Scuderin sydän sykki kiivaasti, hän tiesi, että Brussonin kohtalo oli saava ratkaisunsa. Hän sanoi sen onnettomalle Madelonille, joka rukoili hartaasti pyhää Jumalan äitiä ja kaikkia pyhimyksiä, että he herättäisivät kuninkaan sydämessä vakaumuksen Brussonin viattomuudesta.

Mutta kuningas näytti unhottaneen koko asian, sillä keskustellen iloisesti Maintenonin ja Scuderin kanssa ei hän sanallakaan maininnut Brusson-parkaa. Vihdoin saapui Bontems, lähestyi kuningasta ja

lausui hänelle muutamia sanoja niin hiljaa, etteivät naiset ymmärtäneet mitään. Neiti Scuderin sydän vapisi. Äkkiä nousi kuningas, astui Scuderin luokse ja lausui säteilevin silmin:

— Onnittelten teitä, neiti! Turvattinne, Olivier Brusson on vapaa!

Kyyneleet tulvivat virtanaan neiti Scuderin silmistä ja voimatta lausua sanaakaan tahtoi hän heittäytyä polvilleen kuninkaan eteen, mutta tämä esti sen sanoen:

— Menkää, menkää, hyvä neiti! Teidän pitäisi olla parlamenttiasianajaja ja ajaa minun oikeusasioitani, sillä, pyhän Dionysiuksen kautta, kukaan ei voi vastustaa teidän kaunopuheisuuttanne. Todellakin, — lisäsi kuningas vakavasti, — eikö hän, jonka itse hyve on ottanut turviinsa, eikö hän ole suojattu kaikilta ilkeiltä syytöksiltä, Chambre ardentelta ja kaikilta maailman tuomioistuimilta?

Neiti Scuderi puhkesi nyt vihdoinkin puhumaan lausuen hehkuvien sanojen kiitoksensa kuninkaalle, mutta tämä keskeytti hänet sanoen, että kotona neiti Scuderia odotti lämpimämmät kiitokset, kuin kuningas voi häneltä vaatia, sillä tällä hetkellä onnellinen Olivier varmaankin jo syleili Madeloniansa. Kuningas lopetti puheensa seuraavin sanoin:

— Bontems maksaa teille 100 louisoria, antakaa ne minun puolestani morsiuslahjaksi pikku Madelonille. Menkään hän naimisiin Brussonin kanssa, joka tosin ei ollenkaan ansaitse sellaista onnea, mutta sen jälkeen on molempien lähdettävä Parisista. Se on tahtoni.

Martinière tuli ovella neiti Scuderia vastaan, häntä seurasi Baptiste, molemmat ilosta loistavin kasvoin, riemuiten ja huutaen: Hän on täällä, hän on vapaa! Voi noita onnellisia nuoria ihmisiä!

Onnellinen pari lankesi Scuderin jalkojen juureen.

— Oi, tiesinhän, että te, vain te voitte pelastaa puolisoni! — huudahti Madelon.

— Luottamukseni teihin, armas äiti, oli lannistumaton! — huudahti Olivier.

Molemmat suutelivat neiti Scuderin käsiä vuodattaen kuumia kyyneleitä. Sitten syleilivät he taas toisiaan ja vakuuttivat, että tämän hetken ääretön onni korvasi kaikki menneiden päivien suuret kärsimykset. Ja he vannovivat ikuista uskollisuutta toisilleen. Vain kuolema oli heidät eroittava.

Muutaman päivän perästä vahvistettiin heidän liittonsa papinsiunauksella. Vaikka kuningas ei olisikaan käskenyt heitä poistumaan Parisista, ei Brusson missään tapauksessa olisi voinut jäädä kaupunkiin, jossa kaikki muistutti hänelle Cardillacin hirmutöiden kauheita aikoja, jossa sattuma voi saattaa ilmi hänen ikävän salaisuutensa, jonka jo nyt useimmat henkilöt tunsivat, ja ainaseksi turmella hänen rauhallisen elämänsä. Kohta häiden jälkeen matkusti hän, neiti Scuderin siunausten saattamana, nuoren vaimonsa kanssa Genèveen. Käyttäen hyväkseen Madelonin runsaita myötäjäisiä, ollen itse taitava ammatissaan sekä kaikin puolin kunnan kansalainen, hankki hän siellä perheelleen onnellisen ja huolettoman toimeentulon. Hän toteutti kaikki ne toiveet, jotka niin katkerasti olivat pettäneet hänen isänsä.

Noin vuosi sen jälkeen, kun Brusson perheineen oli matkustanut Parisista, julkaistiin Parisin arkkipiispan Harloy de Chanvalonin ja parlamenttiasianajaja Pierre Arnaud d'Andillyn allekirjoittama virallinen tiedonanto, jossa ilmoitettiin, että eräs katuvaivainen syntinen oli rippisalaisuuden nojalla luovuttanut kirkolle rikkaan kokoelman ryöstettyjä jalokiviä ja kultaesineitä. Kaikkia niitä, joilta ennen vuoden 1680 loppua oli ryövätty kulta- ja jalokivikoristeita, pyydettiin ilmoittautumaan asianajaja Andillyn luona, jolta he voivat periä menettämänsä esineet, jos voivat antaa tarkan kuvauksen niiden laadusta sekä muuten todistaa olevansa asianomaisen koristeen oikeita omistajia. Monet Cardillacin uhreista, jotka olivat päässeet hengissä hänen käsistään, saapuivat vähitellen asianajajan luokse ja saivat häneltä suureksi ihmeekseen ryöstetyt kalleutensa takaisin. Ne arvoesineet, joille omistajaa ei löytynyt, joutuivat St. Eustachen kirkon rahastolle.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK OUTO INTOHIMO: KERTOMUS LUDVIG XIV:N
AJALTA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark.

Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic

work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in

such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.